

KAROLINGOWIE

IX-X w.

Cesarze

KAROL I WIELKI	12
LUDWIK I POBOŻNY	24
LOTAR I	31
LUDWIK II MŁODSZY	38
KAROL II ŁYSY	41
KAROL III GRUBY	49
GWIDO ZE SPOLETO	52
LAMBERT ZE SPOLETO	52
ARNULF Z KARYNTII	56
LUDWIK III ŚLEPY	59
BERENGAR Z FRIULU	64

Królowie wschodniofrankijscy

LUDWIK II NIEMIECKI	69
KARLOMAN	73
LUDWIK III MŁODSZY	75
LUDWIK IV DZIECIĘ	78

Cesarze

KAROLI I
WIELKI

800-814

Ojciec: PEPIN KRÓTKI

Przydomek króla, pod którym jest powszechnie znany, pochodzi nie wcześniej niż z XII w.; w historiografii zyskał także miano WIELKIEGO. Na świat przyszedł jako drugi syn Karola Młota, majordoma Królestwa Franków, i jego żony Rotrudy, ok. 715, zapewne w Jupille. Po śmierci ojca 16 lub 22 października 741 wraz z ze starszym bratem Karlomanem odsunął od sukcesji przyrodniego brata, Grifona, po czym dokonał podziału królestwa, na mocy którego został majordomem jego wschodniej części (Neustria, Burgundia, Prowansja, Metz oraz Trewir). By umocnić swoją pozycję, w 743 bracia powołali na tron frankijski Childeryka III z dynastii Merowingów. W 743–44 lub w 749 Pepin ożenił się ze spokrewnioną z tą dynastią Bertradą z Laon (zob. poniżej). Po wstąpieniu Karlomana do klasztoru latem 747 objął pełnię władzy. W listopadzie 751 w Soissons, przy aprobacie papieża Zachariasza, zdeponizował Childeryka III i został wybrany królem Franków. Zapewne jeszcze w tym samym miesiącu lub w marcu następnego roku został namaszczone i być może koronowany w klasztorze św. Medarda w Soissons. Powtórna sakra Pepina miała miejsce wiosną lub 28 lipca 754 w opactwie benedyktynów św. Dionizego (Saint-Denis, obecnie pod Paryżem); obrzędu dopełnił papież Stefan II (III), który nadał ponadto królowi oraz jego synom dziedziczny tytuł patrycjuszy rzymskich. Zmarł 24 września 768 w opactwie w Saint-Denis i tam spoczął.

Matka: BERTRADA (BERTA) Z LAON

Zwana MŁODSZĄ oraz WIELKOSTOPĄ (to drugie miano może wskazywać na wysoki wzrost królowej bądź na jakąś deformację jej

stopy lub stóp), była córką Heriberta (Chariberta), hrabiego Laon (Chalons), który po matce, Bertradzie Starszej, córce króla Teodoryka III, wywodził się z Merowingów, oraz jego żony Bertrady, córki Hugoberta von Ecternach. Urodziła się ok. 720. Wiosną lub 28 lipca 754 w Saint-Denis została namaszczona wspólnie z mężem i synami przez papieża Stefana II (III). Zmarła 12 lipca 783 w Choisy-au-Bac opodal Compiègne, gdzie też początkowo spoczęła. W późniejszym czasie jej prochy sprowadzono do Saint-Denis i pochowano obok króla Pepina.

Rodzeństwo (1–8):

- 1 KARLOMAN. Urodził się w 751 jako drugi po Karolu syn Pepina i Bertrady. Wiosną lub 28 lipca 754 w Saint-Denis wraz z ojcem, matką i bratem został namaszczony przez papieża Stefana II (III), który nadał ponadto Pepinowi i jego synom tytuł patrycjusza rzymskich. Po śmierci ojca 24 września 768 wespół ze starszym bratem objął władzę w Burgundii, Prowansji, Gocji (Septymanii), Alzacji oraz Szwabii. 9 (lub 7) października 768 bracia zostali koronowani w Noyon, a 29 października Karlomana ponownie namaszczono w klasztorze św. Medarda (Saint Médard) w Soissons. Zmarł 4 lub 5 grudnia 771 w Samoussy koło Laon i spoczął w kościele opactwa benedyktynów św. Remigiusza (Saint-Remi) w Reims.

Małżonka króla Karlomana, poślubiona przypuszczalnie ok. 769:

GERBERGA. Mogła ona być córką króla Longobardów Dezyderiusza i siostrą pierwszej żony Karola Wielkiego, jednak taka wersja filiacji żony Karlomana opiera się na skojarzeniu, być może błędnym, dwóch wzmianek rocznikarskich z XII w. Po śmierci męża uciekła wraz z dziećmi do Werony, gdzie przebywała aż do zdobycia miasta przez Karola Wielkiego zimą 774. Zmarła po tym czasie, lecz dokładniejsza data nie jest znana.

Dzieci króla Karlomana (A–D):

- A PEPIN. Urodził się w 770. Wcześniej osierocony przez ojca, został przez matkę wywieziony do Italii, gdzie rodzina Karlomana schroniła się w Weronie. Po zajęciu miasta przez Karola Wielkiego w 774 Pepin został osadzony w nieznanym klasztorze frankijskim, gdzie zmarł w nieznanym czasie, być może zamordowany.
- B DZIECKO lub DZIECI. Prócz Pepina, Karloman miał co najmniej jeszcze jedno dziecko. Nie jest znana jego płeć, choć część opracowań zakłada, że mógł to być syn (pogrobowy?), noszący imię

SIAGRE, który podobnie jak Pepin zmarł lub też został zamordowany po 744 w nieznanym klasztorze.

- 2 PEPIN. Urodził się w 756 lub 759 i zmarł w trzecim roku życia.
- 3 GIZELA. Według Einharda (IX w.) była jedyną siostrą Karola Wielkiego. Urodziła się w 757. W 765 została zaręczona z księciem bizantyjskim LEONEM, synem cesarza Konstantyna V Koprnomosa, późniejszym cesarzem Leonem VI, jednak w 766 układ zaręczynowy zerwano. Wstąpiła później w szeregi mniszek w Chelles, gdzie w 788 została wybrana przełożoną; dzierżyła także godność opatki w opactwie Notre-Dame w Soissons. Pogłoski o jej kazirodczym związku z Karolem Wielkim (jego owocem miał być sławny margrabiya Bretanii, tytułowy bohater *Pieśni o Rolandzie*) nie są potwierdzone.
- 4 ROTAJDA (CHROTHAIS). Ona i Adelajda są wzmiankowane jedynie przez późniejsze źródła, a milczy o nich współczesny im Einhard. Z drugiej strony, mógł on pominąć przedwcześnie zmarłe dzieci, takie jak Rotajda. Spoczęła w kościele klasztornym opactwa benedyktynów św. Arnulfa w Metz.
- 5 ADELAJDA. Zmarła w dzieciństwie i spoczęła w kościele klasztornym benedyktynów św. Arnulfa w Metz.
- 6 CÓRKA. Źródłom znany jest CHUNIBERT, opisywany jako *nepos* (wnuk) króla Pepina, co w danym kontekście oznacza pokrewieństwo po kądzieli. Wedle *Vita Maximini Episcopi Trevirensis* (*Życie biskupa trewirskiego Maksymina*) ów Chunibert był „dręczony przez demony” (opętany), ale ozdrowiał po oddaniu go pod opiekę świętego biskupa.
- 7 CÓRKA. *Annales Murbacenses* (*Roczniki z Murbach*) wzmiankują „SINTPERTA lub SIMBERTA [SINTBERTA], syna siostry Karola Wielkiego” jako piątego opata klasztoru w Murbach; jest to jedyna wzmianka, świadcząca pośrednio o istnieniu kolejnej córki Pepina. Jej imię nie jest znane, podobnie losy.
- 8 ? REDBURGA. Jeśli należała do grona dzieci Pepina Krótkiego, musiała przyjść na świat najpóźniej w 769. W latach 789–92 poślubiła EGBERTA (EKBERTA), króla Wessexu, Kentu, Surrey, Sussexu, Essexu, Anglii Wschodniej oraz Northumbrii, a w latach 829–30 króla całej Anglii (ur. ok. 769–80, zm. 4.02.839), zapewne syna Ealhmunda, króla Kentu; dochowali się trojga znanym źródłom dzieci.

*

Zwany WIELKIM już przez współczesnych, urodził się 2 kwietnia 742, 747 lub 748 w Ingelheim jako pierwszy syn Pepina i Bertrady; jeśli jego rodzice istotnie pobrali się dopiero w 749, był dzieckiem przedślubnym, choć o takich okolicznościach jego narodzin mówi pierwszy biograf cesarza, znający go osobiście Einhard (*Życie Karola Wielkiego*). Wiosną lub 28 lipca 754 w opactwie w Saint-Denis wraz z rodzicami i bratem Karlomanem został namaszczony przez papieża Stefana II (III) – nadał on także Pepinowi i jego synom tytuły patrycjuszy. Po śmierci ojca 24 września 768 Karol i Karolman podzielili się władzą nad ojcowizną w ten sposób, że starszemu przypadła Akwitania, Neustria, Turyngia i południowa Austrazja; 9 (?) października 768 zostali razem ukoronowani w Noyon. Od 4 grudnia 771 Karol rządził samodzielnie w państwie frankijskim, zaś usunąwszy Dezyderiusza, 5 czerwca 774 ogłosił się królem Longobardów. 25 grudnia 800 w rzymskiej bazylice św. Piotra został koronowany na cesarza przez papieża Leona III. W 812 sakrę Karola uznało cesarstwo wschodniorzymskie, a 11 września 813 została ona powtórzona w kaplicy pałacowej w Akwizgranie. Zmarł 28 stycznia 814 w pałacu w Akwizgranie i tego samego dnia spoczął w kaplicy pałacowej, znajdującej się obecnie w obrębie katedry. Dnia 29 grudnia 1165 został kanonizowany przez Paschalisa III, przy czym szczątki umieszczono w złotym relikwiarzu w prezbiterium katedry akwizgrańskiej.

Małżonki Karola I

1. Poślubiona przypuszczalnie w 769 lub 770:

KSIĘŻNICZKA LONGOBARDZKA

Była córką Dezyderiusza, króla Longobardów (Italii), oraz jego żony Ansy. Została odprawiona między 770 a początkiem kolejnego roku i odesłana do ojca. Po tym czasie niknie ze źródeł.

2. Poślubiona przypuszczalnie w 771, przed 30 kwietnia, w kaplicy pałacowej w Akwizgranie:

HILDEGARDA SZWABSKA

Była ona córką Gerolda, hrabiego w Kraichgau (Szwabia) z rodu Udalrykidów, i jego żony Immy (Emmy), córki księcia alemańskiego imieniem Nébi (Hnabi). Urodzona w 757 lub 758, zmarła

na skutek komplikacji poporodowych 30 kwietnia 783 w pałacu w Thionville. Ciało królowej złożono w kościele klasztorным benedyktynów pw. św. Arnulfa w Metz.

3. Poślubiona w październiku 783 w Wormacji:

FASTRADA Z FRANKONII

Była córką Radulfa, hrabiego (grafa) we Frankonii, oraz jego nieznannej małżonki. Urodzona przypuszczalnie ok. 765, zmarła 10 października 794 podczas synodu we Frankfurcie nad Menem i została pochowana w kościele św. Albana w Moguncji.

4. Poślubiona między 794 a jesienią 796:

LUTGARDA Z ALEMANII

Jej filiacja nie jest znana, wiadomo jednak, że pochodziła z Alemarii, będąc zapewne córką jednego z tamtejszych arystokratów. Urodzona przypuszczalnie ok. 775–80, zmarła 4 czerwca 800 w klasztorze św. Marcina w Tours, gdzie także spoczęła.

Dzieci Karola I

Potomstwo z drugiego małżeństwa (1–9):

- 1 KAROL. Urodził się w 772–73 jako pierworodny syn Karola Wielkiego; dla odróżnienia od ojca zwany był MŁODSZYM (CAROLUS IUNIOR). W 789 został zaręczony z nieznaną z imienia córką Offy, króla Mercji, Kentu, Sussexu i East Anglii („króla całej ojczyzny Anglów”). Życzenie Anglosasa by siostra Karola, Bertrada, wyszła za królewicza Ecgfritha, poskutkowało jednak rychłym zerwaniem układu zaręczynowego przez stronę francuską. W 790 ojciec, upatrujący w nim następcę, nadał mu „księstwo Mans” (*ducatum Cenomannicum*), odpowiadające mniej więcej późniejszemu hrabstwu Maine; od tego czasu Karol posługiwał się tytułem królewskim. Uczestniczył w wyprawie ojca do Italii i 25 grudnia 800 podczas cesarskiej sakry rodzica został koronowany na króla Franków (Neustrii). Wedle układu z Thionville z 806 po śmierci ojca miał mu przypaść tytuł cesarski oraz Austrazja, Neustria, Burgundia, Turyngia i Saksonia (w tej ostatniej prowincji sprawował w latach 90. urząd gubernatora). Zmarł wskutek ataku apopleksji 4 grudnia 811 podczas wyprawy na Bawarów.

- 2 ADELAJDA. Urodziła się w końcu 773 (między wrześniem 773 a czerwcem 774) w obozie wojskowym pod Pawią i została odesłana do Francji. Zmarła po drodze, jeszcze przed osiągnięciem Lyonu, między lipcem a sierpniem 774. Ciało księżniczki przewieziono do Metz i złożono w kościele klasztorным opactwa benedyktynów pw. św. Arnulfa.
- 3 ROTRUDA. Urodziła się w 775, a w 781 została zaręczona z KONSTANTYNEM VI, cesarzem wschodniorzymskim w latach 780–97 (ur. 14.01.771, zm. wyspa Prinkipo, między 15.08.797 a 806), synem cesarza Leona IV z dynastii syryjskiej i jego żony Ireny, po usunięciu syna cesarzowej wschodniorzymskiej. Rotrudzie nadano nawet greckie imię ERYTRO, lecz zaręczyny ostatecznie zerwano w 787. Księżniczka związała się później z RORYKIEM (ROGONEM), kreowanym później hrabią Rennes (819) i Maine (ok. 832) (zm. po 1.03.838, może 16.06.839 lub 840), synem możnego Gauzlina oraz jego żony Adeltrudy; mieli dwoje dzieci. Zmarła 6 czerwca 810.
- 4 KARLOMAN (PEPIN ITALSKI). Urodził się w kwietniu 777 (może 773). 15 kwietnia 781 został ochrzczony imieniem Pepina i tego samego dnia koronowany przez papieża Hadriana I w rzymskiej bazylice św. Piotra na króla Italii (Longobardów). Z uwagi na wiek pozostawał początkowo pod regencją Adalarda, opata Corbie. Według postanowień traktatu z Thionville (806) miał po śmierci ojca odziedziczyć Bawarię, Karyntię bez Nordagu i Alemanię na południe od Dunaju. W toku kampanii wojennej w 810 zdołał podbić Istrię, miasta w Dalmacji oraz Wenecję. Podczas oblężenia Wenecji zachorował na nieznaną chorobę i zmarł 8 lipca 810 w Mediolanie lub w Pawii. Został pochowany w bazylice św. Zenona w Weronie.

Wedle Thégana, biskupa Trewiru (IX w.), biografą Ludwika I Pobożnego (*Vita Hludowici Imperatoris*), Bernard, syn i dziedzic Pepina, był dzieckiem nieślubnym. Pozostałe źródła nie mówią nic o nieprawym pochodzeniu Bernarda, jednocześnie jednak milczą na temat zawarcia przez Pepina związku małżeńskiego. Część historyków (m.in. Rösch, Stromeyer) uważa, że wzmiankowana w źródłach *Bertha regina* była w istocie żo-

ną Pepina oraz matką Bernarda i pięciu znanych córek króla. Owa „królowa Berta” jest niekiedy (*Europäische Stammtafeln*) identyfikowana z córką Teodoryka, króla Septymanii, natomiast francuski mediewista C. Settipani sugeruje, że była blisko spokrewniona z Adalardem, opatem Corbie, regentem Italii w czasie małoletniości jej domniemanego syna Bernarda.

Dzieci Pepina Italskiego (pozamałżeńskie lub pochodzące z omówionego wyżej hipotetycznego mariażu) (A–C):

A BERNARD. Urodził się ok. 797. W 810 Karol Wielki zabrał osierocone dzieci Pepina Italskiego na swój dwór, a następnie, celem nauki, umieścił w klasztorze w Fuldzie. Jesienią 812 wysłał Bernarda do Italii, obdarzając tytułem króla Longobardów (cesarskiego wasala), a na regenta nieletniego wnuka wyznaczając wzmiankowanego wcześniej Adalarda, opata Corbie. Królewski tytuł Bernarda został potwierdzony przez cesarza dnia 11 września 813 w Akwizgranie, a w 817 usankcjonował go *Ordinatio imperii*. Niemniej w grudniu 817 Bernard wzniesił bunt w Italii, który został szybko stłumiony przez Ludwika Pobożnego. Samego Bernarda pochwycono w 818 i po odwiezieniu do Mediolanu oślepieno. Zmarł wkrótce potem (według *Vita Hludowici Imperatoris Thégana* miało to miejsce w trzy dni po okaleczeniu) i został pochowany w mediolańskiej bazylice św. Ambrożego.

Żoną Bernarda została ok. 813 lub ok. 817:

KUNEGUNDA. C. Settipani sugeruje, że była córką Heriberta, krewnego św. Wilhelma, hrabiego Tuluzy. Może to tłumaczyć częstą obecność imienia Heribert wśród potomków Bernarda, lecz mogło ono także nawiązywać do Heriberta z Laon, dziada po kądzieli Karola I Wielkiego. Urodziła się przed 802, a zmarła po 15 czerwca 835.

Syn Bernarda Italskiego:

I PEPIN. Urodził się ok. 815. Posiadał włości Péronne, Senlis, Saint-Quentin i Vermandois. W 834 poparł Ludwika I Pobożnego przeciw jego synowi Lotarowi, za co uzyskał od cesarza ziemie w Île-de-France oraz tytuł hrabiego. Po śmierci Ludwika w 840 stanął po stronie Lotara prze-

ciwko najmłodszemu synowi Ludwika, Karolowi, któremu wcześniej poprzysiął wierność jako królowi Franków Zachodnich. Zmarł po tym czasie, względnie po 850. Z nieznaną bliżej małżonką dochował się licznego potomstwa, od którego wziął swój początek ród hrabiów Vermandois zwanych Herbertynami, wygasły na początku XII w. jako ostatnia po mieczu gałąź Karolingów.

B ADELAJDA (ADELAIS, ODA). Dotąd nie ustalono, czy ona i jej siostry były rodzonym czy przyrodnim rodzeństwem Bernarda Italskiego. Urodziła się ok. 798 i poślubiła nieznanego bliżej BILLUNGA lub LIUDOLFA, komesa z Saksonii. Dalsze losy księżniczki nie są znane.

C ADULA, GUNDRADA, BERTRADA (BERTA) i TEODRADA. Owe córki króla Pepina Italskiego, urodzone w latach 800–10, zostały po śmierci ojca w 810 zabrane przez Karola Wielkiego na jego dwór. Wedle E. Winkhausa ostatnia z nich mogła zostać żoną LAMBERTA I, margrabiego i księcia Spoleto (zm. 30.12.836) oraz matką jego licznego potomstwa, co jednak nie znajduje poparcia w źródłach. Kwestia ta wymaga dalszych badań.

5 LUDWIK I POBOŻNY → s. 24

6 LOTAR (CHLOTAR). Urodził się jako bliźniak Ludwika 16 kwietnia 778 lub w początkach sierpnia tego roku w „Cassinogilum” lub „Cassanoilum”, identyfikowany z Chasseneuil-du-Poitou, Casseneuil oraz Casseuil koło La Réole. Zmarł w 780 lub na przełomie 779 i 780.

7 BERTRADA (BERTA). Urodziła się w 779 lub 780. Najpewniej to jej ręki zażyczył sobie anglosaski król Offa dla swojego syna Ecgfritha, co poskutkowało zerwaniem przez Karola Wielkiego zaręczyn Karola Młodszego z córką Offy. Ok. 795 Bertrada związała się (być może zawarła sekretne małżeństwo) z ANGILBERTEM ŚWIĘTYM, w latach 780–90 stojącym na czele rady królewskiej jej brata, Pepina Italskiego, od 790 mnichem, a od 794 opatem w Saint-Riquier (ur. ok. 750, zm. Saint-Riquier 18.02.814), przypuszczalnym synem Nitharda, możnego z Saalgau, i jego żony Ryszardy. Mieli dwóch synów; starszym był hrabia

(graf) NITHARD, świecki opat w Saint-Riquier, historyk i kronikarz. Bertrada zmarła 11 marca w 823 lub później.

- 8 GIZELA. Urodziła się krótko przed majem 781, kiedy to w Mediolanie miał miejsce jej chrzest, a zmarła w nieznanym czasie po 814, gdy odesłano ją z dworu do jej posiadłości.
- 9 HILDEGARDA. Urodzona w 783 (być może 30 kwietnia tego roku) w Thionville, zmarła między 1 a 8 czerwca 783. Spoczęła u boku starszej siostry Adelajdy oraz matki, która jej narodziny przypłaciła życiem, w kościele klasztorным opactwa benedyktynów św. Arnulfa w Metz.

Córki z trzeciego małżeństwa (1–2):

- 1 TEODRADA. Urodziła się ok. 785. Przed 814 została przeoryszą w opactwie Notre-Dame w Argenteuil i sprawowała ową godność do 828. W późniejszym czasie objęła urząd opatki w klasztorze Schwarzach (Münsterschwarzach) w Bawarii. Zmarła być może 9 stycznia między 844 a 853, ustanawiając następczynią w Schwarzach stryjeczną wnuczkę Hildegardę.
- 2 HILTRUDA. Urodziła się ok. 787. Zapewne ok. 799 związała się z przebywającym na dworze Karola Wielkiego od 792 RICHWINEM, hrabią Padwy (zm. Trewir 1.10.804), bratem biskupa trewirskiego Richboda. Możliwe, że zawarli potajemny związek małżeński i dochowali się syna. Data śmierci Hiltrudy nie jest znana; raczej przeżyła ojca, a więc umarła po styczniu 814.

Dzieci pozamałżeńskie Karola Wielkiego (1–7):

Z HILTRUDĄ (ur. ok. 742, zm. może po 780 i pochowana w Nivelles), pochodzącą z wysokiego rodu frankijskiego, z którą ok. 768 być może zawarł małżeństwo na modłę germańską, tzw. *Friedelehe* (wedle innych autorów ów związek stanowił formę pośrednią między konkubinatem a małżeństwem dynastycznym), oddaloną przez Karola w 769 lub 770:

- 1 PEPIN. Na świat przyszedł ok. 770 jako syn pierworodny; był dzieckiem kalekim, czemu zawdzięczał przydomek Garbatego. Być może początkowo przeznaczono mu tron, na co wskazywać by mogło dynastyczne imię. Po narodzinach synów Karola i jego pełnoprawnej małżonki Hildegardy został wydziedziczony (780), a królewskie imię Pepina nadano jego przyrodniemu bratu Karlomanowi (Pepin Ital-

ski). W 792 Pepin Garbaty stanął na czele spisku, mającego wprowadzić go na frankijski tron po zamordowaniu ojca, jego żony i synów, konspiracja została jednak wykryta. Schwytanego Pepina postrzyżono na mnicha i osadzono w klasztorze w Sankt Gallen, skąd w 794 został przeniesiony do klasztoru w Prüm. Zmarł w 811 w Prüm i tam najpewniej znalazł spoczynek.

Z nieznaną kobietą:

- 2 ROTAJDA (HRUODHAIDA). Urodziła się ok. 784. Po 800 niknie ze współczesnych źródeł, niewykluczone jednak, że przeżyła ojca, więc zmarła po styczniu 814.

Z MADELGARDĄ nieznanego pochodzenia:

- 3 ROTYLDA (ROUHAUT). Urodziła się ok. ok. 784. Od młodych lat była mniszką w opactwie Notre-Dame w Faremoutiers, gdzie przed październikiem 840 została wybrana przełożoną. Zmarła 24 marca 852.

Z GERSWINDĄ z Saksonii:

- 4 ADALTRUDA.

Z REGINĄ nieznanego pochodzenia:

- 5 DROGO (DREUX). Urodził się 17 czerwca 801. Po stłumieniu przez Ludwika Pobożnego rebelii Bernarda Italskiego (s. 28) w 818, trzej pozostali przy życiu nieślubni synowie Karola Wielkiego (Drogo, Hugo i Teodoryk) zostali postrzyżeni na mnichów; Drogona umieszczono w klasztorze w Leuxeuil, gdzie w 820 objął urząd opata. W 823 Ludwik powierzył mu biskupstwo Metz, a w 834 mianował swoim archikapelanem. Zmarł 8 grudnia (listopada) 855 i został pochowany w kościele opactwa benedyktyńskiego św. Arnulfa w Metz.
- 6 HUGO. Urodził się ok. 802–06. Po upadku buntu Bernarda Italskiego (s. 28) w 818 Hugo, jego starszy brat Drogo oraz przyrodni brat Teoderyk zostali na rozkaz cesarza Ludwika postrzyżeni na mnichów, po czym umieszczono ich w klasztorach – Hugona w Charroux. Pełnił on następnie urzędy opackie w Saint-Quentin (lata 822–23) oraz w Lobbes i Saint-Bertin (od 836), a w 834 cesarz mianował go swoim archikanclerzem. Po śmierci Ludwika Pobożnego (840) popierał Karola Łysego przeciw cesarzowi Lotarowi (w biogr. Ludwika I), za co po bitwie pod Fontenoy (25.06.841) otrzymał od Karola urząd archikanclerza. Poległ 14 czerwca 844 pod Angoulême, gdy armia Karola została rozgromiona przez wojska Pepina II, króla Akwitanii. Odnalezione po bitwie ciało Hugona przewieziono do Charroux i złożono w tamtejszym kościele klasztornym.

Z ADELINDĄ nieznanego pochodzenia:

7 TEODORYK (DYTRYK). Urodził się w 807. Po stłumieniu w 818 rebelii kuzyna, Bernarda Italskiego (s. 28), został on wraz z braćmi Drogonem i Hugonem postrzyżony na mnicha z rozkazu Ludwika Pobożnego. Dalsze jego losy nie są znane.

*

Po śmierci Karola I Wielkiego władzę nad imperium przejął jego syn Ludwik.

LUDWIK I
POBOŻNY

814-840

Ojciec: KAROL I WIELKI → s. 12

Matka: HILDEGARDA SZWABSKA → s. 16

Rodzeństwo: BIOGR. KAROLA I

*

Urodził się jako jeden z bliźniaków 16 kwietnia lub w początkach sierpnia 778 w *Cassinogilum* (*Cassanoilum*), identyfikowanym zazwyczaj z Chasseneuil-du-Poitou koło Poitiers, a także z Caseneuil i z Casseuil opodal La Réole. Otrzymał stare merowińskie imię (Chlodwig). Przymiotnik „pobożny” (*pious*), którym określano go już za życia, był początkowo jedynie epitetem, który w X w. przekształcił się w przydomek; znane są także przydomki *Dobrotliwy* oraz *Rzymski*. 15 kwietnia 781 w Rzymie został wybrany królem Akwitanii i tego samego dnia miała miejsce jego koronacja, której dokonał papież Hadrian I. 11 września 811 w Akwizgranie został powołany na współcesarza – koregenta ojca – i koronowany w kaplicy pałacowej (obecnie w obrębie katedry akwizgrańskiej). Powtórna sakra Ludwika I odbyła się na przełomie lipca i sierpnia lub też w październiku (zapewne 5.10) 816 w Reims, a tym razem namaszczenia dokonał papież Stefan IV (V). W 817 na zjeździe książąt w Wormacji ogłosił statut *Ordinatio imperii*, wedle którego jego najstarszy syn Lotar – kreowany współcesarzem – miał po śmierci ojca objąć zwierzchnią władzę nad imperium Karolingów, a młodsi bracia zostali jego wasalami na tronach królewskich Akwitanii i Bawarii. Gdy jednak w sierpniu 829 na zgromadzeniu możnych w Wormacji Ludwik nadał dzielnicę synowi z drugiego małżeństwa, Karolowi, łamiąc tym wcześniejsze ustalenia, starsi synowie podnieśli bunt. Dnia 30 czerwca 833

pod Kolmarem Ludwik dostał się do niewoli Lotara, który podczas zjazdu w Compiègne 1 października 833 wymógł na ojcu zrzeczenie się korony i umieścił go w klasztorze św. Medarda w Soissons. Rychło jednak Lotar utracił władzę i wycofał się do Italii (834), co pozwoliło Ludwikowi na powrót objąć rządy w imperium. 28 lutego 835 w Metz został on po raz kolejny namaszczony. Zmarł w toku przygotowań do walki ze swoim synem Ludwikiem Niemieckim, 20 czerwca 840 w obozie wojskowym na reńskiej wyspie w pobliżu ulubionej rezydencji w Ingelheim. Został pochowany w kościele klasztorным opactwa benedyktynów pw. św. Arnulfa w Metz.

Małżonki Ludwika I

1. Poślubiona ok. 794:

ERMENGARDA (IRMINGARDA, IRMGARDA) Z HASPENGAU

Urodziła się ona ok. 775–80 jako córka Enguerranda (Ingrama), hrabiego Haspengau (Hesbaye), oraz jego nieznannej bliżej żony. W październiku (5.10?) 816 w Reims została zapewne ukoronowana wraz z mężem. Zmarła 3 października 818 w Angers, gdzie także spoczęła.

2. Poślubiona w lutym 819 w kaplicy pałacowej w Akwizgranie:

JUDYTA BAWARSKA

Była córką Welfa I, hrabiego w Bawarii i Szwabii, oraz jego żony Jadwigi (Heilwigi), szlachcianki z Saksonii; jej młodsza siostra Emma poślubiła pasierba Judyty, Ludwika II Niemieckiego (dalej w biogr. Ludwika I). Urodziła się ok. 805. Jej dążenia do nadania jednemu synowi Karolowi osobnej dzielnicy doprowadziły do wybuchu powstania starszych synów Ludwika I Pobożnego (829) i w konsekwencji do osadzenia cesarzowej w klasztorze św. Krzyża (Sainte-Croix) w Poitiers. Odzyskała wolność rok później, jednak po detronizacji męża w 833 została wydalona do Tortony we Włoszech. Po powrocie na tron w 834 cesarz Ludwik odwołał małżonkę z wygnania. Zmarła 19 kwietnia 843 w Tours i została pochowana w tamtejszym kościele św. Marcina.

Dzieci Ludwika I

Potomstwo z pierwszego małżeństwa (1–6):

1 LOTAR I → s. 31

2 PEPIN I. Urodził się ok. 797 (wedle innych danych ok. 793 lub 803). W 814 został przez ojca wysłany do Akwitanii, mającej stać się jego przyszłym władztwem. Ustalenia te potwierdził wydany statut *Ordinatio imperii* (817), który nadto nadawał Pepinowi tytuł królewski. W 829 Ludwik Pobożny złamał wcześniejsze obietnice i kosztem królestw starszych synów nadał osobną dzielnicę najmłodszemu, Karolowi (II). W latach 830–31 Pepin wzniewał kolejne rebelie przeciwko ojcu, co poskutkowało przekazaniem Akwitanii młodemu Karolowi (832). W efekcie w 833 bunt podnieśli wszyscy synowie cesarscy z pierwszego małżeństwa, na czele z najstarszym Lotarem, który pojmał i zdetronizował ojca. Niebawem Pepin i jego młodszy brat Ludwik II Niemiecki zwrócili się przeciw Lotarowi i w 834 doprowadzili do uwolnienia ojca. 15 marca 834 podczas zgromadzenia możnych w Quierzy cesarz przywrócił Pepina I na tron Akwitanii, niemniej w 837 umniejszył jego posiadłości na rzecz Karola Łysego. Pepin zmarł 13 grudnia 838 w Poitiers i tam także spoczął w opactwie pw. św. Krzyża (Sainte-Croix).

Żoną Pepina I, króla Akwitanii, została we wrześniu 822:

RYNGARDA (RIGARDA) zwana również ENGELTRUDA, córka Teodeberta, hrabiego Madrie (obecnie Merrey). Zmarła po 12 marca 836 i spoczęła w kolegiacie św. Radegundy w Poitiers.

LINIA PEPINA (AKWITAŃSKA)

Dzieci Pepina I Akwitańskiego (A–D):

A PEPIN II. Urodził się ok. 823–25. Po śmierci ojca (838) możni akwitańscy proklamowali go królem. Mimo iż wyniesienia tego nie uznał Ludwik I Pobożny, który nadał Akwitanie własnemu najmłodszemu synowi Karolowi, Pepin II sprawował tam realną władzę. Zawarty z Karolem w Saint-Benoît-sur-Loire traktat (06.845) potwierdził tytuł królewski Pepina. W 848 możni akwitańscy, niechętni otaczającym króla normañskim najemnikom, wypowiedzieli Pepinowi posłuszeństwo i uznali swoim władcą Karola Łysego. W 852

Pepin został pojmany przez stryja i umieszczony w klasztorze św. Medarda w Soissons, skąd uciekł po dwóch latach. Z pomocą oddziałów normańskich odzyskał wkrótce władzę nad częścią dawnego królestwa, lecz zdołał się tam utrzymać jedynie kilka miesięcy. W 864 uczestniczył w nieudanym najeździe Normanów na Tuluzę, podczas którego został powtórnie pochwycony. Postawiony przed sądem, został osadzony w Senlis, gdzie zmarł w nieznanym czasie.

Z akt procesu Pepina II (864) wynika, że był on żonaty z kobietą spokrewnioną z nim w stopniu wymagającym dyspensy papieskiej, o którą jednak król nie wystąpił. Przypuszczalnie mariaż ten pozostał bezdzietny, a w każdym razie o potomkach Pepina milczą znane nam źródła.

- B KAROL. Urodził się w latach 825–30. Na wieść o detronizacji starszego brata (848) podążył do Akwitanii, w marcu 849 został jednak pojmany i przekazany Karolowi II Łysemu. Umieszczono go w opactwie w Corbie, gdzie w 851 został postrzyżony. W 854 zbiegł jednak na dwór stryja, Ludwika II Niemieckiego, a ten 8 marca 856 ustanowił go arcybiskupem Moguncji i swoim archikanclerzem. Zmarł 4 czerwca 863 w Moguncji, gdzie spoczął w opactwie św. Albana.
- C CÓRKA (MATYLDA). Jej mężem został poślubiony ok. (przed) 839 GERARD I, hrabia Owerni (poległ pod Fontenoy-en-Puisaye 25.06.841), posiadający już syna (a może i córkę) z poprzedniego małżeństwa. Z drugą małżonką dochował się dwojga dzieci. Część autorów zakłada, że żoną Gerarda nie była córka lecz siostra Pepina I Akwitańskiego, widząc w tej roli księżniczkę Rotrudę lub Bertę.
- D CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE). Poślubiła RATHERA, hrabiego Limoges (poległ pod Fontenoy-en-Puisaye 25.06.841). Nic nie wiadomo o dzieciach tej pary. Część autorów przyjmuje, że Rather ożenił się z księżniczką Hildegardą (zob. niżej).
- 3 ROTRUDA (HROTRUDA). Urodziła się przypuszczalnie ok. 800. Wedle niektórych opracowań jest ona identyczna z córką Pepina I Akwitańskiego, noszącą być może imię Matyldy, żoną GERARDA I, hrabiego Owernii (zob. s. 00).

- 4 BERTA. Urodziła się zapewne z początkiem IX w. Może jest tożsą z żoną GERARDA I, hrabiego Owernii (zob. s. 00).
- 5 HILDEGARDA. Urodziła się zapewne między 802 a 804. Wedle niektórych opracowań jest ona identyczna z córką Pepina I Akwitańskiego, małżonką RATHERA, hrabiego Limoges (zob. wyżej). Sprawowała godność przełożonej w opactwie Notre-Dame, znajdującym się zapewne w Laon. Poparła najstarszego brata Lotara w jego zmaganiach z młodszymi synami Ludwika I Pobożnego (841). Jej dalsze losy nie są jasne, zmarła po październiku 841, być może w 857 lub dopiero po 23 sierpnia 860.
- 6 LUDWIK II NIEMIECKI → s. 69

Dzieci Ludwika I z drugiego małżeństwa (1–3):

- 1 GIZELA. Urodziła się ona zapewne ok. 819–20, a ok. 836 została żoną EBERHARDA (EWERARDA), margrabiego Friulu (Friuli) od 846 (ur. zapewne ok. 805–10, zm. we Włoszech 16.12.866), syna Unrocha, hrabiego (w Ternois), protoplasty rodu Unrochidów, i jego żony Engeltrudy (Ingeltrudy), której filiacja nie jest znana. Owocem tego mariażu było liczne potomstwo, co najmniej dziesięcioro dzieci. Po owdowieniu Gizela osiadła w ufundowanym wraz z małżonkiem opactwie św. Kaliksta w Cysoing we Flandrii, gdzie zmarła po 1 lipca 874 i gdzie także znalazła spoczynek u boku Eberharda.
- 2 KAROL II ŁYSY → s. 41
- 3 ? CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE). Istnienie tej córki cesarza Ludwika z drugiego małżeństwa wynika pośrednio z zapiski w stosunkowo późnej (XII w.) kompilacji *Casus Monasterii Petris-husensis* i nie jest potwierdzone przez źródła współczesne. Być może została wydana za nieznanego z imienia członka szwabskiego rodu Udalrykidów, któremu urodziła dwóch synów. Ustalona przez badaczy data urodzenia młodszego (ok. 820–25) stoi jednak w sprzeczności z datą małżeństwa Ludwika Pobożnego i Judyty z Welfów – ich córka musiałaby przyjść na świat po 819, a zatem nie mogła zostać matką w pierwszej połowie lat 20. IX w.

Dzieci Ludwika I z nieprawego łoża (1–2):

Z nieznaną kobietą lub kobietami

- 1 ALPAIS (ALPAIDA). Urodziła się w 793–94, a ok. 806 została żoną BEGONA, hrabiego (margrabiego) Tuluzy od 806, hrabiego Paryża od ok. 815 (ur. ok. 775–60, zm. 28.10.816), przypuszczalnie syna Gerarda I, hrabiego Paryża, oraz jego żony Rotrudy. Dochowali się trojga dzieci; synem ich córki Zuzanny był Adalard, hrabia Paryża, ojciec królowej Adelajdy, żony Ludwika II Jąkały. Po śmierci męża Alpais została przełożoną w opactwie św. Piotra (St Pierre-le-Bas) w Reims, gdzie zmarła albo 23 lipca 852 lub później.
- 2 ARNULF. Urodził się ok. 794. W 817 ojciec podarował mu hrabstwo Sens. Był stronkiem przyrodniego brata, cesarza Lotara I, którego poparł podczas jego konfliktu z młodszymi braćmi (03/04.841); zmarł po tym czasie, jednak dokładniejsza data nie jest znana.

LOTAR I

840-855

Ojciec: LUDWIK I POBOŻNY → s. 24

Matka: ERMENGARDA Z HASPENGAU → s. 26

Rodzeństwo: BIOGR. LUDWIKA I

*

Urodził się w 795. W sierpniu 814 Ludwik wysłał go do Bawarii, gdzie rządził z jego ramienia jako król lub wicekról. W 817 został wyniesiony do godności współcesarza i koronowany w akwizgrańskiej kaplicy pałacowej, co miało miejsce w lipcu 817; wedle ogłoszonego w październiku tego roku rozporządzenia *Ordinatio imperii* miał po śmierci Ludwika objąć władzę zwierzchnią nad cesarstwem, a jego młodsi bracia, osadzeni na tronach Akwitanii i Bawarii, pozostawać mieli pod jego zwierzchnictwem. W 822 Ludwik Pobożny wysłał Lotara do Italii, gdzie został on ukoronowany na króla Longobardów przez arcybiskupa Mediolanu, a 5 kwietnia 823 w bazylice św. Piotra w Rzymie Paschalis I dokonał jego powtórnej koronacji cesarskiej. Gdy jednak na synodzie w Wormacji (08.829) Ludwik okroił posiadłości Lotara by nadać dzielnicę synowi z drugiego małżeństwa, młody cesarz zbuntował się przeciw ojcu. Ludwik w odpowiedzi pozbawił Lotara mitry cesarskiej (zjazd w Akwizgranie, luty 831), po czym odesłał z powrotem do Italii. W 833 Lotar porozumiał się z Pepinem i Ludwikiem, których posiadłości także zostały umniejszone, 30 czerwca 833 przybrał tytuł cesarski i z poparciem papieża doprowadził do uwięzienia oraz detronizacji ojca (Compiègne, 1.10.833). Podjęte wkrótce przez nowego cesarza próby poszerzenia władzy kosztem młodszych braci sprawiły jednak, że Pepin i Ludwik zwrócili się przeciw niemu, uwolnili ojca i przywrócili

mu tron. Schwytany przez Ludwika Pobożnego koło Chouzy Lotar, został odesłany do Italii. Dzięki interwencji cesarzowej Judyty (drugiej żony Ludwika) doszło niebawem do pogodzenia ojca z synami i na zjeździe w Wormacji 28 maja 839 dokonano kolejnego podziału imperium między Lotara I a Karola II Łysego, wedle którego starszy z braci uzyskał królestwo na wschód od rzek Mozy, Rodanu i Saony. Śmierć ojca 20 czerwca 840 uczyniła go jedynym cesarzem. Wkrótce po objęciu władzy najechał Ludwika II Niemieckiego, a ten w odpowiedzi zjednoczył siły z Karolem Łysym i 25 czerwca 841 oboje pokonali cesarza oraz jego bratanka Pepina II (zob. s. 27) w bitwie pod Fontenoy-en-Puisaye koło Auxerre. Zawarte przez Ludwika Niemieckiego i Karola Łysego przymierze (przysięga strasburska, 14.02.842), zmusiło osłabionego Lotara do wznowienia rokowań. Ostateczny podział kraju między potomków Ludwika I Pobożnego nastąpił 11 sierpnia 843 w Verdun – zgodnie z nim Lotar I zachował tytuł cesarski i nominalne zwierzchnictwo nad imperium, a pod jego kontrolą znalazła się środkowa część państwa od Fryzji po Prowansję (późniejsza Lotaryngia, Burgundia, Italia oraz obydwie cesarskie stolice: Akwizgran i Rzym). Złożony ciężką chorobą, w 855 wycofał się do klasztoru benedyktyńskiego w Prüm w górach Eifel, gdzie 19 września dokonał podziału władztwa pomiędzy trzech synów, Ludwika, Lotara i Karola, a 29 września zmarł. Spoczął w klasztorze w Prüm.

Małżonka Lotara I

Poślubiona w połowie października 821 w Thionville (niem. Die-dehofen):

ERMENGARDA (Z TOURS)

Inne wersje jej imienia to IRMINGARDA, IRMGARDA. Była córką Hugona Trwożliwego, hrabiego (zapewne Tours) z rodu Etychoni-dów, oraz jego żony Avy (Ady), której filiacja nie jest znana. Urodziła się przypuszczalnie ok. 800. Zmarła 20 marca 851 i została pochowana w ufundowanym w 849 opactwie benedyktyńskim w Erstein w Alzacji.

Dzieci małżeńskie cesarza Lotara I (1–8):

1 LUDWIK II MŁODSZY → s. 38

- 2 HILTRUDA (HELLETRUDA). Urodziła się przypuszczalnie ok. 826. Jej mężem został nieznany bliżej hrabia BERENGAR (ze Spoleto?) (zm. 10. 868 lub przed 866), z którym dochowała się dwóch znanych źródłom synów. Zmarła po 866.
- 3 CÓRKA. Być może nosiła imię ERMENGARDY (IRMGARDY), co jednak nie jest potwierdzone przez współczesne źródła. Urodziła się zapewne ok. 825–30. W 846 (przed marcem) została uprowadzona do Akwitanii i tam poślubiona przez GIZELBERTA (GILBERTA), hrabiego w Maasgau (okręgu Mozy) od 841, posiadacza dóbr w Lommegau od 866 (zm. po 14.06. 877, zapewne po 6.09.885), będącego zapewne pochodzenia normańskiego (być może syna wikinga Ragnara), z którym dochowała się dwóch synów; w 849 ich małżeństwo zostało uznane przez cesarza Lotara. Dalsze losy jego córki nie są znane.
- 4 BERTA. Urodziła się ok. 830. Była zamężna (zakłada się, że ślub zawarto jesienią 841 w Wormacji), lecz tożsamości jej małżonka jak dotąd nie ustalono. Po jego śmierci przyjęła welon zakonny i przed 847 została przełożoną mniszek w Avenay. Być może sprawowała także (od 852) urząd opatki w Faremoutiers. Zmarła po 7 maja 852, a przypuszczalnie także po 877.
- 5 GIZELA. Urodziła się ok. 830. Poświęciła się życiu zakonnemu i w 851 objęła urząd przełożonej w opactwie Zbawiciela w Brescii. Zmarła między 19 maja 856 a 12 stycznia 861, przypuszczalnie w 860.
- 6 LOTAR II. Urodził się ok. 835. Na mocy podziału imperium karolińskiego, dokonanego 19 września 855 w klasztorze w Prüm, otrzymał od ojca północną część jego władztwa, rozciągającą się od Morza Północnego po góry Jura, ze stolicą w Akwizgranii; od imienia młodego króla krainę tą nazwano później Lotarynią. Po bezpotomnej śmierci młodszego brata, Karola Prowansalskiego (863), wraz ze starszym bratem, cesarzem Ludwikiem II, dokonał w pałacu Mantaille koło Vienne podziału królestwa zmarłego, na mocy którego zachował jego część zachodnią z biskupstwami Lyonu, Vienne i Grenoble. Zmarł na żółtą febrę 8 sierpnia 869 w swoim pałacu w Piacenzie (Plaisance) i spoczął w pobliskim klasztorze św. Antoniego.

Małżonki Lotara II:

1. Poślubiona ok. 855:

TEUTBERGA, córka Bosona Starszego, hrabiego Arles z rodu Bosonidów, i jego żony (Engeltrudy). W 860 bezdzietna królowa została oddalona przez męża pod fałszywym zarzutem kazirodztwa, którego miała się jakoby dopuścić ze swoim bratem Hubertem. Osadzona w więzieniu, niebawem jednak zbiegła na dwór Karola II Łysego. Rozwód pary królewskiej usankcjonował 29 kwietnia 862 synod w Akwizgranie, a następnie Lotar poślubił swoją kochankę Waldradę (zob. niżej). Dowiedziawszy się o tym, papież Mikołaj I unieważnił decyzję synodu, po czym nakazał Lotarowi oddalenie Waldrady i powrót do Teutbergi (15.08.865), do czego jednak nie doszło wobec odmowy królowej. W roku śmierci męża została opatką u św. Glosyndy w Metz, gdzie zmarła na długo przed 25 listopada 875 i gdzie także spoczęła.

2. Poślubiona późnym latem (sierpień/wrzesień) 862:

WALDRADA. Wywodziła się ze szlacheckiego rodu znad Mozeli, spokrewnionego z Etychonidami, być może krewną (siostrzenicą) Gunthera, arcybiskupa Kolonii. Ok. 855 została nałożnicą Lotara. Po zaślubinach z nim została z jego woli ukoronowana, a ich mariaż potwierdził synod w Metz w czerwcu 863. W 865 papież Mikołaj I unieważnił małżeństwo Waldrady, jej dzieci uznał za bastardy, a ją samą ekskomunikował, po czym nakazał królowi Lotarowi powrót do Teutbergi; klątwę zdjął w 868 papież Hadrian II. Po tym czasie Waldrada wstąpiła do klasztoru w Remiremont, gdzie zmarła 9 kwietnia po 868 i gdzie być może została również pochowana.

Uznawane za nieślubne dzieci Lotara II i Waldrady (A–D):

A HUGO. Urodził się ok. 855–60. W 867 ojciec nadał mu księstwo Alzacji, lecz po śmierci Lotara II w sierpniu 869 nieletni Hugo został odsunięty od władzy przez Karola II Łysego, a w 878 został ponadto ekskomunikowany przez sprzyjającego Karolowi papieża Jana VIII. Po śmierci Ludwika II Jąkały w 879 nie uznał praw jego nieletnich synów, Ludwika i Karlomana, po czym najechał Lotaryngię „siejąc tyranię”,

lecz w 880 pod Verdun uległ siłom króla wschodniofrankijskiego Ludwika III Młodsze­go (zob. s. 00). Zmuszony złożyć mu przysięgę wierności (05.881 w Gondreville), otrzymał w zamian opactwo Lobbes, a w 882 brat Ludwika III, cesarz Karol Gruby, podarował mu posiadłości biskupstwa Metz. Jeszcze w tym samym roku, zawiedziony w swych nadziejach Hugon wzniecił rebelię; rychło pokonany przez Karola, schronił się w Burgundii. Przy poparciu szwagra, Godefryda z Fryzji (zob. dalej), w 885 ponownie najechał Lotaryngię, został jednak schwy­tany przez Henryka z Babenbergu i przewieziony na dwór cesarski, gdzie ośle­piono go i postrzyżono. Osadzony w Fuldzie, a następnie w Sankt Gallen i Prüm, umarł w ostatnim z wymienionych klasztorów po 895 i tam zapewne znalazł spoczynek.

Żoną Hugona z Alzacji została poślubiona w 883:

FRIDERADA niezna­nej filiacji. Była wcześniej żoną Engueranda (Ingelrama), hrabiego (Flandrii?) (ur. ok. 810–30, zm. 875–80, z nim córka), Bernarda, hrabiego Charpeigne (stracony 883) oraz Wicberta (Witberta), hrabiego (d’Ornois), domniemanego syna księżniczki Rotrudy (zob. s. 00), zamordowanego z rozkazu Hugona w 883 (mieli syna); z Hugonem dzieci nie miała. Data jej śmierci nie jest znana.

- B GIZELA. Urodziła się ok. 860–65, a w 882 została żoną GODEFRYDA (GOTFRYDA), księcia Fryzji od 882 (zabity z rozkazu Karola Grubego w czerwcu 885), syna Haralda Klaka, króla Danii; możliwe, że do­chowali się córki. Po śmierci małżonka Gizela została mniszką, a później opatką w Nivelles oraz w Fosses (Val d’Oise). Zmarła między 21 maja a 26 października 907.
- C BERTA. Urodziła się ok. 863. Między 879 a 880 jej mężem został wywodzący się z rodu Bosonidów TEOTBALD (TEOBALD), hrabia Arles (ur. 850–60, zm. między 06.887 a 895), syn Hucberta (Hugberta), księcia Górnej Burgundii (Burgundii Zajurajskiej), brata królowej Teutbergi, żony Lotara II (zob. s. 35); do­chowali się trojga dzieci. Drugim mężem Berty został ok. 895–98 ADALBERT II BOGATY, margrabia To-

skanii, hrabia i książę Lukki od 884–89 (ur. zapewne ok. 875, zm. 10–19 (15, 17?) 08.915), syn Adalberta I, margrabiego Toskanii, hrabiego i księcia Lukki z rodu Bonifacjuszy, oraz jego drugiej żony Rotyldy, siostry cesarza Gwidona ze Spoleto (zob. jego biogr., s. 54); mieli kilkoro dzieci. Po śmierci Adalberta Berta sprawowała w Toskanii regencję w imieniu ich syna Gwidona. Zmarła 8 marca 925 i została pochowana w kościele św. Marii w Lukce.

D ERMENGARDA (IRMINGARDA, IRMGARDA). Według jednej z hipotez mogła ona być identyczna z Ermengardą, żoną BERLIONA I, wicehrabiego Vienne (zm. ok. 912), przypuszczalnie wcześniej żonatego z niejaką Gerbergą, córką Hektora (z którą miał potomstwo). Znanych jest dwóch ich synów. Pewnym jest, że Ermengarda była mniszka w opactwie św. Justyny w Lukce (mogła przyjąć śluby po śmierci domnie-manego męża), gdzie zmarła 6 sierpnia po 895–98 i gdzie także spoczęła.

7 ROTRUDA. Jej chrzest miał miejsce między 835 a 840 w Pawii. Być może jest identyczna z żoną (od ok. 850) LAMBERTA, hrabiego Nantes od 843, tytułowanego margrabią Bretanii (poległ 1.05.852), syna Lamberta I, margrabiego i księcia Spoleto, potomka rodu Gwidonidów zwanych także Lambertynami, oraz jego nieznannej żony, być może Teodrady, jednej z naturalnych córek króla Pepina Italskiego (w biogr. Karola Wielkiego); być może dochowali się syna.

8 KAROL. Urodził się ok. 845. Zgodnie z podziałem państwa dokonany przez cesarza Lotara I 19 września 855 w klasztorze w Prüm otrzymał królestwo Prowansji oraz Górną (Zajurajską) Burgundię. Z uwagi na nieletniość Karola jego opiekunem i regentem był Gerard II, hrabia Vienne. Zmarł 24 lub 25 stycznia 863 zapewne w Lyonie, gdzie spoczął w klasztorze św. Piotra (Saint-Pierre-aux-Nonnains).

Bastard cesarza Lotara I:

Z nieznaną bliżej DODĄ (zm. po 9.07.855):

1 KARLOMAN. Urodził się ok. 853. Jego dalsze losy nie są znane.

LUDWIK II
MŁODSZY

855-875

Ojciec: LOTAR I → s. 31

Matka: ERMENGARDA (Z TOURS) → s. 33

Rodzeństwo: BIOGR. LOTARA I

*

Celem odróżnienia od stryja, Ludwika II Niemieckiego, zwano go MŁODSZYM. Urodził się ok. 825. W 839 lub 840 został wyznaczony regentem Italii, gdzie przeniósł się w 844. Dnia 15 czerwca tego roku w bazylice św. Piotra w Rzymie papież Sergiusz II ukoronował go na króla Longobardów (Italii). W 850 został przez ojca podniesiony do godności współcesarza i 6 kwietnia 850 koronowany w bazylice św. Piotra przez Leona IV. Po śmierci ojca (29.09.855) stał się jedynym cesarzem, jednak na mocy traktatu z Prüm (19.09.855) pod jego bezpośrednią kontrolą znajdowała się tylko Italia, a przynależne mu z racji tytułu cesarskiego zwierzchnictwo nad młodszymi braćmi miało charakter nominalny. Po bezpotomnej śmierci najmłodszego z nich, Karola Prowansalskiego, w 863 w pałacu Mantaille opodal Vienne doszło do podziału jego władztwa między Ludwika i Lotara II (zob. s. 00), zgodnie z którym starszy z braci wszedł w posiadanie wschodniej części królestwa Prowansji z Arles, Aix i Embrun. W sierpniu 871 wraz z żoną dostał się do niewoli księcia Benewentu Adalgisa, lecz dzięki negocjacom biskupa benewenckiego w przeciągu miesiąca odzyskali wolność. 18 maja 872 w rzymskiej bazylice św. Piotra papież Hadrian II ponownie ukoronował Ludwika II na cesarza. Zmarł 12 sierpnia 875 w pobliżu Brescii, skąd jego ciało odwieziono do Mediolanu i złożono w tamtejszej bazylice pw. św. Ambrożego.

Małżonka Ludwika II Młodszego

Poślubiona przypuszczalnie ok. 852 (zaręczyny zawarto w 851, przed 5 października):

ENGELBERGA (ANGILBERGA)

Mogła wywodzić się z rodu Supponidów, będąc córką Adalgisa I, hrabiego Parmy i księcia Spoleto, natomiast część badaczy widzi w niej raczej kuzynkę lub powinowatą cesarza Karola Grubego, być może córkę jego matki Emmy i jej domniemanego pierwszego małżonka, ewentualnie krewną jego małżonki Rychildy (zob. w biogr. Karola Grubego). 28 kwietnia 868 wspólnie z córką Ermengardą otrzymała od małżonka opactwo Zbawiciela w Brescii. W 871 była wraz z Ludwikiem przez krótki czas więziona przez księcia Benewentu. Oskarżona o popieranie zięcia, Bosona Prowansalskiego, została z rozkazu Karola Grubego osadzona w jednym ze szwabskich klasztorów, w październiku 882 zezwolił on jednak na jej powrót do Italii. W 896 objęła urząd opatki w klasztorze św. Sykstusa (San Sisto) w Piacenzie, zmarła przed 901.

Córki Ludwika II Młodszego (1–2):

- 1 GIZELA. Ona i jej siostra Ermengarda na świat przysły w latach 852–55. 13 stycznia 861 Gizela została z woli ojca przełożoną w opactwie Zbawiciela (San Salvatore) w Brescii. Jej śmierć musiała nastąpić przed 28 kwietnia 868, kiedy ów klasztor został przez cesarza ofiarowany jej matce oraz siostrze.
- 2 ERMENGARDA (IRMINGARDA, IRMGARDA), małżonka BOSONA, hrabiego Vienne, matka LUDWIKA III (szczegóły w jego biogr.).

KAROL II
ŁYSY

875-877

Ojciec: LUDWIK I POBOŻNY → s. 24

Matka: JUDYTA BAWARSKA → s. 26

Rodzeństwo: BIOGR. LUDWIKA I

*

Jego przydomek niekoniecznie odnosi się do przedwczesnej łysiny – niektórzy badacze są skłonni uważać go za przenośnię, wskazującą na początkowy brak uposażenia Karola, lub wręcz za ironiczne określenie silnie owłosionego cesarza; wskazuje się także na ogolenie przez Karola głowy w dniu ponownej konsekracji opactwa w Compiègne w 877. Urodził się 13 czerwca 823 we Frankfurcie nad Menem. Podczas zgromadzenia możnych w Wormacji w sierpniu 829 ojciec przeznaczył dla niego dzielnicę, składającą się z Alemanii (Szwabii), Recji, Alzacji i części Burgundii, co doprowadziło do wybuchu buntu starszych przyrodnich braci Karola. We wrześniu 832 cesarz przekazał mu królestwo Akwitanii, odebrane Pepinowi I (zob. s. 27), jednak w 833 Ludwik I Pobożny został zdetronizowany przez starszych synów, natomiast Karola umieszczono w klasztorze w Prüm; 15 marca 834 w Quierzy cesarz zwrócił Akwitanię Pepinowi. Na zjeździe w Akwizgranie w trzy lata później (837) Ludwik Pobożny nadał Karolowi tytuł królewski wraz z Neustrią i całą Burgundią oraz ziemiami od Fryzji po rzekę Mozę, a po śmierci Pepina I w 838 uczynił go królem Akwitanii (został tam uznany dopiero po dziesięciu latach, odsunawszy Pepina II; por. s. 44). Podczas zjazdu w Wormacji 28 maja 839 doszło do kolejnego podziału państwa między najstarszego z braci, Lotara I, oraz Karola Łysego, zgodnie z którym ten drugi otrzymał królestwo na zachód od Mozy,

Rodanu i Saony wraz z Prowansją. Po śmierci Ludwika I (20.06. 840) cesarz Lotar I od nowa podjął wojnę z młodszymi braćmi, jednocząc siły z Pepinem II Akwitańskim, został jednak pokonany przez Karola oraz sprzymierzonego z nim Ludwika II Niemieckiego 25 czerwca 841 pod Fontenoy-en-Puisaye. 14 lutego 842 w Strasburgu Karol II Łysy zawarł z Ludwikiem wymierzone w Lotara przymierze (przysięga strasburska), co zmusiło cesarza do podjęcia rokowań pokojowych. Dokonany dnia 11 sierpnia 843 w Verdun nowy podział imperium karolińskiego stanowił, że Karol II władać będzie królestwem zachodniofrankijskim, którego granice wyznaczały rzeki Moza, Skalda, Saona i Rodan. W 848 zdołał także pozyskać Akwitanie z rąk Pepina II i 6 czerwca tego roku w katedrze św. Krzyża (Sainte-Croix) w Orleanie został koronowany na króla Franków Zachodnich i Akwitanii przez arcybiskupa Sens Wenilona. Po śmierci w 869 bratanka, Lotara II, wbrew wcześniejszym umowom zawartym z Ludwikiem II Niemieckim, podporządkował sobie Lotaryngię i 9 września został ukoronowany w katedrze w Metz. Zajął Akwizgran, jednak wedle ustaleń poczynionych 9 sierpnia 870 na zjeździe w Mersen musiał podzielić się Lotaryngią ze starszym bratem, uzyskując jedynie część tego królestwa na zachód od Mozeli. Po śmierci cesarza Ludwika II Młodszego (syna Lotara I), latem 875 przybył do Italii i 25 grudnia w bazylice św. Piotra w Rzymie otrzymał cesarską sakrę z rąk papieża Jana VIII. 8 lutego 876 na zgromadzeniu italskich możnych w Pawii ogłoszono go królem Longobardów (Italii) i ukoronowano. Zmarł 6 października (lub dzień wcześniej) 877 w Avrieux lub w Brides-les-Bains i został pochowany w klasztorze benedyktynów św. Michała w Nantui, skąd w późniejszym czasie jego szczątki przeniesiono do królewskiej nekropolii w Saint-Denis pod Paryżem.

Małżonki Karola II

1. Poślubiona 13 lub 14 grudnia 842 w Quierzy:

ERMENTRUDA (HERMENTRUDA, IRMTRUDA) ORLEAŃSKA

Była ona córką Odonu, hrabiego Orleanu, i jego żony Engeltrudy (Ingeltrudy), może córki Liutarda, hrabiego Fezensac. Urodziła się 27 września ok. (przed) 830 i w sierpniu 866 w klasztorze św.

Medarda w Soissons została ukoronowana na królową Franków (ceremonia miała przypuszczalnie charakter rytuału płodności, celem zapewnienia Karolowi dalszej męskiej progenitury). Karol oddał ją w 867 i podarował opactwo benedyktyńskie w Saint-Denis pod Paryżem, którego sam był świeckim opatem. Królowa zmarła tam 6 października 869 i tam również spoczęła.

2. Poślubiona 22 stycznia 870 w kaplicy pałacowej (obecnie w obrębie katedry) w Akwizgranie:

RYCHILDA (RYSZARDA) BURGUNDZKA

Była córką Buwina (Biwina Bouvina), świeckiego opata św. Piotra w Gorze, potomka rodu Bosonidów, i poślubionej mu córki Bosona z Arles, hrabiego w Italii. Urodziła się ok. 845 i była początkowo nałożnicą Karola. W 877 w Tortonie papież Jan VIII ukoronował ją na cesarzową. U schyłku IX w. została zmuszona do opuszczenia dworu i przeniosła się do brata do Prowansji, gdzie zmarła 30 stycznia lub też 2 czerwca w lub po 910.

Dzieci Karola II

Potomstwo z pierwszego małżeństwa (1–9):

1. **JUDYTA**. Urodziła się ok. 843–44. 1 października 856 w Verberie-sur-Oise koło Compiègne została żoną **ETHELWULFA**, wicekróla Kentu, Essexu, Sussexu i Surrey w latach 825–39, króla Wessexu od 839 (ur. ok. 795–810, zm. 13.01. 858), syna Egberta (Ecgertha), króla Wessexu, Kentu, Surrey, Sussexu i Essexu, Anglii Wschodniej oraz Northumbrii, w latach 829–30 króla całej Anglii, potomka dynastii saskiej z Wessexu, i jego żony Redburgi, domniemanej księżniczki frankijskiej, córki Pepina Krótkiego (zob. biogr. Karola I, s. 15). Król Ethelwulf był wcześniej żonaty z Osburgą, córką Oslaca, eldormana wyspy Wight (lub Hampshire), z którą miał liczne potomstwo. Koronacja Judyty na królową Wessexu miała miejsce w dniu jej zaślubin. Owdowiawszy, być może jeszcze w roku śmierci Ethelwulfa poślubiła jego syna a swego pasierba **ETHELBALDA**, króla Wessexu od 858 (ur. zapewne ok. 834, zm. 20.12.860). Małżeństwo to zostało rozwiązane w 860, po czym powróciła na dwór ojca. Uciekła stamtąd w 861, by 13 grudnia 863 w Auxerre, wbrew woli Karola II, zostać żoną **BALDWINA I ŻELAZNE RAMIĘ**, hrabie-

go Flandrii od (ok.) 863 (ur. zapewne 837–40, zm. Arras 879), założyciela tzw. pierwszej dynastii flandryjskiej, syna Odakra (Audacera, Odoscera), forestiera w służbie królów frankijskich. Owocem tego mariażu było trzech synów i być może córka. Judyta zmarła w nieokreślonym bliżej czasie po 870.

2. LUDWIK II JĄKAŁA. Urodził się 1 listopada (ok.) 846. W lutym 856 Karol Łysy nadał mu „księstwo Mans” (*ducatum Cenomannicum*, obejmujące w przybliżeniu ziemie późniejszego hrabstwa Maine) wraz z tytułem króla Neustrii i zaaranżował zaręczyny z córką króla (księcia) Bretanii Erispoe, jednak po detronizacji i zamordowaniu tegoż (11.857) młody Ludwik musiał szukać schronienia na frankijskim dworze. Z inspiracji możliwych w 862 podniósł bunt przeciw ojcu, lecz jeszcze w tym samym roku ukorzył się przed królem, który przyjął go z powrotem na swój dwór i uczynił hrabią Meaux. W 865 został mianowany namiestnikiem Neustrii i sprawował tam rządy do 866, kiedy to Karol II nadał mu tytuł hrabiego Autun. Po śmierci młodszego brata, Karola Dziecię, w marcu 867 został królem Akwitanii. W 876 Karol Łysy ustanowił go oficjalnym następcą frankijskiego tronu oraz regentem na czas swej bytności we Włoszech. Po śmierci cesarza 6 października 877 został królem zachodniofrankijskim oraz władcą zachodniej części Lotaryngii. Jego sakra, dopełniona przez arcybiskupa Reims Hinkmara, miała miejsce 8 grudnia 877 w kaplicy królewskiego opactwa benedyktyńskiego pw. św. Korneliusza w Compiègne, zaś 7 września 878 w Troyes została ona powtórzona przez papieża Jana VIII. W 879 podjął ekspedycję przeciw wikingom, pustoszącym północne obszary jego królestwa, lecz podczas wyprawy zachorował i zmarł po przewiezieniu do swojego pałacu w Compiègne, 10 lub 11 kwietnia 879. Został pochowany w kaplicy tamtejszego opactwa benedyktyńskiego pw. św. Korneliusza (wcześniej Notre-Dame-de-Carlopolis).

Małżonki Ludwika II:

1. Poślubiona potajemnie w marcu 862:

ANSGARDA, córka hrabiego burgundzkiego Harduina i jego małżonki Warimburgi. Urodzona ok. 826, była początkowo

nałożnicą Ludwika II. Ich mariaż został zawarty bez zgody ojca pana młodego i pod naciskiem cesarza w 876–77 odprawił on Ansgardę. Ich rozvodu nie uznał papież, nakazując Ludwikowi przywrócić Ansgardzie pozycję małżonki, czego jednak król nie uczynił. Śmierć Ansgardy nastąpiła 2 lub 18 listopada po 879 (ok. 880–82).

2. Poślubiona ok. 875:

ADELAJDA (ADELAIS), córka Adalarda z Angoulême, hrabiego Paryża, którego babką po kądzieli była Alpais, nieślubna córka cesarza Ludwika I Pobożnego. Urodziła się ok. 855. Z uwagi na bliskie pokrewieństwo małżonków, ich związku nie uznał papież i w 878 odmówił koronowania Adelajdy. Zmarła 18 listopada ok. 900 (może w 901) i znalazła spoczynek u boku Ludwika w opactwie benedyktyńskim św. Korneliusza w Compiègne. Potomkowie Ludwika II zasiadali na zachodniofrankijskim tronie do wygaśnięcia tej linii dynastii w 987 (opisuję ich w książce poświęconej genealogii władców Francji).

- 3 KAROL. W historiografii pojawia się z przydomkiem DZIECIĘ. Urodził się ok. 847–48. Karol II Łysy doprowadził do jego koronacji na króla Akwitanii w październiku 855 w Limoges, władzę w imieniu dziecka sprawował jednak sam. W 862 żoną Karola Dziecię został nieznannej filiacji wdowa po Humbercie I, hrabim (Bourges). Mariaż ten, zawarty wbrew woli ojca, został unieważniony na jego żądanie w 863 (dalsze losy wdowy po Humbercie I nie są znane), był on także powodem pozbawienia Karola tronu akwitańskiego w latach 863–65. Otrzymała w 865 lub 866 podczas przypadkowej bójki z własnymi wojami rana głowy poskutkowałą utratą przez młodego króla władz umysłowych; nie odzyskał ich do śmierci 29 września 866 w Buzançais. Znalazł spoczynek w klasztorze św. Sulpicjusza w Bourges.
- 4 KARLOMAN. Urodzony ok. 848 i od początku był przeznaczony do kariery duchownej. Jego postrzyżyny miały miejsce w 854. W 860 wybrano go opatem w cesarskim opactwie benedyktynów św. Medarda w Soissons, a w ciągu kolejnej dekady otrzymał także urzędy opackie w Auxerre, w Saint-Riquier, w Lob-

bes oraz w Metz u św. Arnulfa. W 870, pragnąc uzyskać osobną dzielnicę, wzniesił bunt przeciwko ojcu, za co ukarano go konfiskatą posiadanych klasztorów i po pojmaniu w 873 – oślepieniem. Niebawem zdołał jednak zbiec do Germanii, gdzie uzyskał protekcję stryja, Ludwika II Niemieckiego (zob. biogr. Ludwika I Pobożnego, s. 46). Zmarł wedle różnych opracowań w 876, 877 lub 878. Miejsce jego pochówku nie jest znane.

5 LOTAR. Wrodzonemu kalectwu zawdzięczał przydomek CHROMEGO (KULAWEGO). Urodził się ok. 850. W 861 został postrzyżony, a niebawem objął godności opata klasztorów benedyktyńskich w Montier-en-Der oraz św. Germana (Saint-Germain) w Auxerre. Zmarł w 865.

6 HILDEGARDA.

7 ERMENTRUDA. Pod datą 11 lipca 877 zachowała się zapiska o niej jako opatce w Hasnon koło Douai. Dalsze jej losy nie są znane.

8 GIZELA.

9 ? ROTRUDA. Urodzić się miała ok. 850 i w 868 objąć urząd opatki u św. Radegundy w Poitiers, który sprawowała do 870.

DZIECI Z DRUGIEGO MAŁŻEŃSTWA (1–5):

1 ROTYLDA (ROTHAUT). Urodziła się ok. 871, będąc zapewne pierwszym dzieckiem Karola i jego drugiej żony. Ok. 890 wyszła za ROGERA (ROTGERA), hrabiego Maine od 897 (ur. ok. 855–65, zm. przed 1.II.900), którego ojciec nie jest znany, matka zaś (jej imienia także nie znamy) była siostrą Hugona, hrabiego Bourges. Mąż zaowocował dwojgiem dzieci; córka, nosząca być może imię Judyty, została żoną Hugona Wielkiego, księcia Franków (szczegóły w biogr. Roberta I). Po śmierci małżonka Rotyllda otrzymała tytułem wdowiej oprawy opactwo w Chelles oraz klasztor Notre-Dame i św. Jana w Laon, jednak w 922 zostały jej one odebrane przez Karola III Prostaka (było to bezpośrednio przyczyną rebelii Roberta z Neustrii, hrabiego Paryża, który w 923 usunął z tronu Karola III i sam przywdział koronę). Rotyllda zmarła między 928 a 929.

2 DROGO. Bliźniak Pepina, urodził się ok. 872–73, a umarł między 873 a 874.

- 3 PEPIN. Bliźniak Drogo, urodzony ok. 872–73 i zmarły w latach 873–74.
- 4 SYN (IMIĘ NIEZNANE). Na świat przyszedł 23 marca 875, a zmarł krótko potem.
- 5 KAROL. Urodził się jako pogrobowiec dnia 10 października 876, a zmarł przed 7 kwietnia 877 i spoczął w królewskiej nekropolii w bazylice w Saint-Denis pod Paryżem.

KAROL III
GRUBY

881-887

Ojciec: LUDWIK II NIEMIECKI → s. 69

Matka: EMMA BAWARSKA → s. 70

Rodzeństwo: BIOGR. LUDWIKA II NIEMIECKIEGO

*

W historiografii utrwalił się jego przydomek GRUBY (OTYŁY), lecz nie jest on współczesny cesarzowi; być może powstał celem odróżnienia go od stryja, Karola Łysego, i niekoniecznie musi odpowiadać wyglądowi władcy. Urodził się w 839. W spadku po zmarłym 28 sierpnia 876 ojcu otrzymał (wedle ustalonego w 865 podziału) Alemanię, Alzację, a także Recję. Kiedy w 879 jego starszy brat Karloman, tknięty paraliżem, zmuszony był wycofać się z Italii, papież Jan VIII zaważwał Karola do Wiecznego Miasta na pomoc w walkach z Gwidonem ze Spoleto. Po śmierci Karlomana (12.03, 22 lub 29.09.880) Karol uzyskał zgodnie z jego wolą tron italski i koronował się w Pawii. Po zajęciu północnej Italii i przybyciu do Rzymu, 12 lutego 881 w bazylice św. Piotra został przez Jana VIII ukoronowany na cesarza. Śmierć kolejnego starszego brata, Ludwika III Młodszeo 20 stycznia 882, uczyniła go królem Saksonii, Lotaryngii i Bawarii, pozwalając zjednoczyć ziemie królestwa Franków Wschodnich. W 884 adoptował Karlomana II, a po jego śmierci w lipcu 885, na zaproszenie zachodniofrankijskich możnych zasiadł na tronie ich państwa i został koronowany 20 maja 885 w lotaryńskim mieście Grand przez Geilona, biskupa Langers. Tym samym, po raz ostatni w dziejach, imperium Karola Wielkiego znalazło się w całości w rękach jego potomka. Niebawem jednak postępująca choroba cesarza, objawiająca się silnymi bólami głowy (w 887 przeszedł trepanację), sprawiła, że

stał się on praktycznie niezdolny do sprawowania rządów, co stopniowo odwróciło od niego wschodniofrankijskich baronów. Z powszechnym sprzeciwem spotkały się także próby ustanowienia sukcesorami cesarskiego bastarda, Bernarda (poniżej), oraz kuzyna, Ludwika Prowansalskiego. 11 listopada 887 na zgromadzeniu możnych w Tryburze ustąpił z tronu wschodniofrankijskiego na rzecz bratanka, Arnulfa z Karyntii, formalnie zachował jednak dożywotnią władzę w pozostałej części imperium. Zmarł 13 stycznia 888 w zamku Neudingen nad Dunajem i został pochowany w klasztorze w Reichenau na Jeziorze Bodeńskim.

Małżonka Karola Grubego

Poślubiona (I.08) w 862:

RYSZARDA Z ALEMANII

Była córką Erchangera, hrabiego (komesa) w Alemanii, potomka szwabskiego rodu Ahalolfingów, oraz poślubionej mu Immy nieznannej filiacji. 12 lutego 881 w bazylice św. Piotra w Rzymie została wraz z mężem koronowana na cesarzową przez papieża Jana VIII. W 887 Karol oddalił ją pod zarzutem zdrady małżeńskiej. Po tym czasie Ryszarda wstąpiła do klasztoru w Andlau w Alzacji, gdzie zmarła 18 września przed 906–11. Mariaż ten pozostał bezdzietny.

Bastard Karola Grubego:

Ze związku z nieznaną kobietą:

- 1 BERNARD. Urodził się ok. 876. Podjęta przez jego ojca w 885 próba zapewnienia mu tronu napotkała zdecydowany sprzeciw baronów. W 891 wznicił w Alemanii bunt przeciw cesarzowi Arnulfowi, wkrótce jednak został zamordowany przez Rudolfa, hrabiego Recji.

GWIDO
ZE SPOLETO

891-894

LAMBERT
ZE SPOLETO

892-898

GWIDO ZE SPOLETO

Ojciec: GWIDO (WIDO, WIT)

Wywodził się z rodu Lambertynów, zwanych także Gwidonidami. Był synem Lamberta I, margrabiego (księcia) Spoleto, oraz jego żony, będącej być może Teodradą, jedną z nieślubnych córek króla Pepina I Italskiego (zob. w biogr. Karola I). W wybuchłej po śmierci Ludwika I Pobożnego walce o tron popierał cesarza Lotara I. W 842 został przez niego mianowany margrabią (księciem) Spoleto i Camerino (GWIDO I) oraz panem Abruzzów, a w 842–44 wójtem klasztoru w Mettlach (wedle innych danych otrzymał ów urząd jeszcze w 840 i zrezygnował z niego przed powrotem do Italii w 842). Zmarł ok. 860.

Matka: NIEZNANA

W starszych opracowaniach figurowała jako córka Siko I, księcia Salerno. Obecnie jednak odrzuca się taką filiację matki cesarza Gwidona.

Rodzeństwo (1–3):

- 1 LAMBERT. Na świat przyszedł zapewne w 845–50. Po śmierci ojca ok. 860 został margrabią (księciem) Spoleto. W 866 wraz z księciem Benewentu powstał przeciwko cesarzowi Ludwikowi II i zajął Kapuę, tytułując się jej księciem lub, jak chcą niektóre opracowania, hrabią. Na przełomie 870 i 871 ponownie stanął na czele buntu wymierzonego w cesarza, pojmano go jednak i pozbawiono tytułów. Podczas cesarskiej koronacji Karola II Łysego zimą 875–76 w Rzymie został adoptowany przez papieża Jana VIII i mianowany przez niego „obrońcą Stolicy Piotrowej”, cesarz z kolei przywrócił mu zachodnią część marchii (księstwa) Spoleto. Następnie Lambert poparł króla wschod-

niofrankijskiego (niemieckiego) Karlomana w jego staraniach o cesarską koronę, w 878 wkroczył do Rzymu i uwięził papieża, zmuszając lud rzymski do przysięgi na wierność Karolingowi. Zmarł w 880 przed 8 lipca.

Z nieznaną małżonką dochował się syna:

A GWIDO II. Po śmierci ojca w 880 został margrabią (księciem) Spoleto. Zmarł między 882 a 883.

2 ROTYLDA. Przed 863 lub ok 875 poślubiła ADALBERTA I, od 846 dzierżącego marchię toskańską (zm. 886), syna Bonifacego II, margrabiego Toskanii, wdowca po nieznannej bliżej Anonsuarze; dochowali się trojga znanych źródłom dzieci; syn Adalbert II pojął za żonę Bertę, jedną z nieślubnych córek Lotara II, króla Lotaryngii (zob. biogr. Lotara I, s. 37). Rotyllda zmarła po 27 maja 884.

3 ? ITTA. Poślubiła ona GUAIMARA (WAIMARA) I, księcia Salerno (zm. 901), z którym miała potomstwo. Uważano, że cesarz Gwido był jej bratem lub ojcem, jednak wedle najnowszych ustaleń była ona córką jednego z dzieci Lamberta I, margrabiego Spoleto, a zatem stryjeczną lub wujeczną siostrą ojca cesarza.

*

Na świat przyszedł ok. 855. Zimą 875–76 uzyskał od cesarza Karola II wschodnią część księstwa spoletańskiego – marchię Camerino, zaś śmierć bratanka (powyżej) ok. 882–83 uczyniła go margrabią/księciem Spoleto (GWIDO III). Po śmierci Karola III Grubego w 888 został wybrany królem Franków Zachodnich (Francji) i koronowany w Langres, jednak swój wybór zawdzięczał mniejszości możnych i nigdy nie sprawował faktycznej władzy; jeszcze w tym samym roku został usunięty przez króla Odoną. Pokonał swego italskiego oponenta, Berengara z Friulu (s. 69), ogłosił się królem Longobardów i 12 lutego 889 koronował się w Pawii. 11 lub 21 lutego 891 w bazylice św. Piotra w Rzymie papież Stefan V, który uprzednio usynowił Gwidoną, koronował go na cesarza. Powtórna ceremonia koronacyjna miała miejsce 30 kwietnia 892 w Rawennie – wraz z Gwidonem papież Formozus ukoronował wówczas także jego syna. Zmarł na skutek udaru 12 grudnia 894 podczas przeprawy przez rzekę Taro. Został pochowany w katedrze w Parmie.

Małżonka Gwidona ze Spoleto:

Poślubiona między 875 a 876:

AGELTRUDA (ADELTRUDA, AGALTRUDA) Z BENEWENTU

Była ona zapewne córką Adalgisa (Adelchisa), księcia Benewentu, i jego żony Adeltrudy, być może siostry hrabiego Audolada. Urodziła się ok. 860. Po śmierci męża panowała w Rzymie jako regentka syna. Zmarła po 27 sierpnia 923 jako mniszka w Fontana Brocoli opodal Salsomaggiore i tam zapewne spoczęła.

Jedyny syn Gwidona :

LAMBERT ZE SPOLETO

Urodził się ok 875. Dzięki staraniom ojca w 891 został wybrany królem Longobardów (Italii) i ukoronowany w maju tego roku w Pawii. 30 kwietnia 892 w Rawennie wraz z Gwidonem otrzymał koronę cesarską. Po śmierci ojca w grudniu 894 został margrabią/księciem Spoleto (jako LAMBERT II). W 896 papież Stefan V uznał jego godność króla Italii, co zatwierdził synod w maju 898 w Rawennie. Zmarł nagle 15 października 898, według różnych wersji zamordowany lub wskutek przypadkowego upadku z konia podczas polowania. Został pochowany w Piacenzie.

Uwaga: Wedle niektórych opracowań cesarz Gwido i Ageltruda byli także rodzicami GWIDONA IV, księcia Spoleto, ten jednak wywodził się najprawdopodobniej z bocznej linii rodu.

ARNULF
Z KARYNTII

887-899

Ojciec: KRÓL KARLOMAN → s. 73

Matka: LIUTSWINDA → s. 74

*

Urodził się ok. 850. Ok. 870 otrzymał we władanie Marchię Panońską, zaś w 877 (lub ok. 880) został z woli ojca królem (księciem/namiestnikiem) Karyntii oraz namiestnikiem Bawarii. 11 listopada 887 na zjeździe w Tryburze przeciwni cesarzowi Karolowi Grubemu możni wschodniofrankijscy (niemieccy) obrali go królem. W 888 jego zwierzchność uznał król francuski Odo oraz królowie Burgundii i Italii. 22 lutego 896 w bazylice św. Piotra w Rzymie papież Formozus ukoronował go na cesarza. Zmarł dnia 8 grudnia 899 w Regensburgu (Ratyzbonie) i został pochowany w klasztorze pw. św. Emmerama tamże.

Małżonka Arnulfa z Karyntii, poślubiona przed końcem 888:

ODA (OTA, UTA)

Mogła być spokrewniona (siostra?) z Glismutą, matką króla wschodniofrankijskiego (niemieckiego) Konrada I. Urodziła się zapewne ok 874, a zmarła po 30 listopada 903.

Jedyny legalny syn Arnulfa:

1 LUDWIK IV DZIECIĘ → s. 78

Bastardy Arnulfa z Karyntii (1–3):

Z WINBURGĄ, wzmiankowaną w przywileju cesarskim z 18 maja 898, lub też z ELLINRATĄ, wzmiankowaną 24 maja 914:

1 ZWENTIBOLD (ŚWIĘTOPEŁK). Urodził się w 870 lub 871. W maju 895 na zgromadzeniu szlachty w Wormacji został wybrany i koronowany na

króla Burgundii i Lotaryngii. Po śmierci cesarza w 899 odebrano mu Lotaryngię, przekazując ją jego prawowitemu bratu Ludwikowi. Zginął walcząc przeciwko niemu 13 sierpnia 900 nad rzeką Mozą i został pochowany w klasztorze w Süsteren.

Żoną króla Zwentibolda została między 12 marca a 13 czerwca 897, zapewne w Wormacji:

ODA, córka Ottona Dostojnego, hrabiego Eichsfeld z rodu Ludolfinów, siostra króla Henryka I Ptasznika (zob. jego biogr., s. 88).

Możliwe córki króla Zwentibolda (A–C):

A BENEDYKTA, przeorysza w Süsteren.

B CECYLIA, przeorysza w Süsteren.

C RELEND, zapewne mniszka w Süsteren.

Z ELLINRATĄ, wzmiankowaną w dokumencie z 24 maja 914:

- 2 ELLINRATA. W 893 została wprowadzona (i poślubiona?) przez ENGELSCHALKA II, margrabiego Marchii Panońskiej (zm. 893), przypuszczalnego syna margrabiego Engelschalka I; nie są znane ich dzieci. Po raz ostatni jest wzmiankowana w źródłach 24 maja 911, zmarła zatem po 23 maja tego roku.

Z nieznaną kobietą:

- 3 RATOLD. Urodził się 889, a zmarł krótko po 896, kiedy to został przez ojca wyznaczony wicekrólem (*subregulus*) Italii.

*

Arnulf był ostatnim cesarzem z dynastii Karolingów. Tron Franków Wschodnich (Niemiec) przypadł jego jedynemu prawowitemu synowi Ludwikowi, o którym szerzej w drugiej części tego rozdziału, cesarzem został natomiast król Prowansji Ludwik, wnuk po kądzieli cesarza Ludwika II Młodszeo.

LUDWIK III
ŚLEPY

901-928

Ojciec: BOSO Z ARLES

Był potomkiem rodu Bosonidów, synem Buwina (Bowina), świeckiego opata u św. Piotra w Gorze, oraz jego żony, nieznannej z imienia córki Bosona z Arles, hrabiego w Italii. Urodził się zapewne w latach 825–28. W 870 Karol II Łysy mianował go hrabią Vienne, a dwa lata później hrabią Berry. W lutym 876 cesarz nadał Bosonowi tytuł księcia królestwa italskiego (*dux regni Italici*), odpowiednik godności wicekróla. Ponadto od 877 sprawował Boso urząd cesarskiego namiestnika (wice-króla), hrabiego i namiestnika Prowansji, a 15 października 879 w Mantaille arcybiskupi Vienne, Besançon, Lyonu, Tarantasu, Aix i Arles ogłosili go królem Prowansji i kilka dni później koronowali w Lyonie. Zmarł 11 stycznia 887 w swoim pałacu w Vienne i spoczął w tamtejszej katedrze św. Maurycego.

Prawdopodobnie przed poślubieniem cesarzówny Ermengardy, co nastąpiło między marcem a czerwcem 876, był żonaty i miał córkę imieniem Willa (o której na s. 61).

Matka: ERMENGARDA (IRMINGARDA, IRMGARDA)

Córka cesarza Ludwika II Młodszeo, na świat przysła w latach 852–55. Po przedwczesnej śmierci siostry Gizeli, 28 kwietnia 868 wraz z matką otrzymała od ojca opactwo pw. Zbawiciela w Brescii. W 869 została zaręczona z księciem bizantyjskim Konstantynem, synem cesarza Bazylego I Macedończyka i od 868 jego koregentem, jednak zaręczyny zerwano w 871. Po śmierci ojca, wbrew jego woli, między marcem a czerwcem 876 wysła za Bosona; jego siostra Rychilda (Ryszarda) została w 869 drugą żoną cesarza Karola II Łysego. W 878 objęła godność przeoryszy

w Brescii. Od śmierci męża w 887 sprawowała wraz ze szwagrem Ryszardem Prawodawcą, księciem Burgundii, regencję w Prowansji w imieniu syna; w maju 887 doprowadziła do jego uznania przez cesarza Karola III Grubego, który ponadto adoptował chłopca. Zmarła w 896, przed 22 czerwca, i spoczęła obok męża.

Rodzeństwo:

Siostry rodzone (1–2):

- 1 ENGELBERGA. Urodziła się ok 877. 11 września 878 zaręczono ją z księciem KARLOMANEM, od 882 królem zachodniofrankijskim (ur. 866–68, zm. 6.12.884), lecz do zawarcia małżeństwa nie doszło z uwagi na przedwczesną śmierć narzeczonego. Przed 898 mężem Engelbergi został WILHELM I POBOŻNY, markiz Gocji, hrabia Owernii, Berry, Mâcon, Limousin i Lyonu od 886, od 893 posługujący się tytułem książęcym (dux), w 909 po raz pierwszy tytułowany księciem Akwitanii (ur. 860–65, zm. 6.07.918), syn Bernarda Kosmatej Stopy, markiza Gocji, hrabiego Owernii, Berry, Mâcon, Limousin i Lyonu, oraz jego żony Ermengardy. Mieli razem syna i być może córkę. Po śmierci męża Engelberga została mniszką w klasztorze św. Sykstusa w Piacenzie, gdzie zmarła w 919 i gdzie najprawdopodobniej spoczęła.
- 2 SIOSTRA. Na świat przyszła po 882, zmarła zaś po 11 sierpnia 887, kiedy po raz ostatni jest wzmiankowana w źródłach. Przypuszcza się, że jest tożsama z ERMENGARDĄ, żoną Manassesa II, hrabiego Dijon (Vergy) (zm. 925 lub później), syna Manassesa I, hrabiego Dijon, oraz jego nieznannej żony; mieli kilkoro dzieci. Zmarła po czerwcu 924.

Siostra przyrodnia:

- 1 WILLA. Jeśli istotnie była ona córką Bosona i jego pierwszej, nieznannej źródłom żony, musiała urodzić się przed marcem–czerwcem 876. W 880–85 została wydana za RUDOLFA I, od 888 króla Górnej Burgundii, zwanej Burgundią Jurajską (Transjuraniją) (zm. 25.10.911), syna Konrada, hrabiego Auxerre, markiza Transjuranii z dynastii Welfów (Starszych), i jego żony Waldrady; dochowali się kilkorga dzieci. Drugim mężem owdowiałej Willi został w 912 Hugo z Arles, hrabia Vienne, w latach 926–45 król Italii (ur. ok. 880, zm. 10 kwiecień 947), syn Teotbalda (Teobalda), hrabiego Arles, potomka rodu Bosonidów, oraz poślubionej mu Berty, nieślubnej córki Lotara II, króla Lotaryngii (zob. w biogr. cesarza Lotara I); mariaż ten nie zaowocował dziećmi. Willa zmarła przed 924, kiedy to Hugo ożenił się po raz wtóry (w sumie czterokrotnie wstępował w związki małżeńskie i oprócz dzieci z drugiego mariażu dochował się licznych bastardów).

*

Na świat przyszedł w końcu 882 jako drugie dziecko i jedyny syn Bosona z Arles i cesarzówny Ermengardy. W 890 w Walencji arcybiskupi Lyonu, Arles, Vienne i Embrun ogłosili go królem (jego władztwo obejmowało Prowansję i Viennois, stąd niektóre opracowania zważają go na króla Prowansji, choć sam nigdy się takim tytułem nie posługiwał). Po usunięciu z tronu italskiego Berengara z Friulu (por. następny biogr.), 12 października 896 w Pawii został wybrany królem Italii (Longobardów) i koronowany tego samego dnia. 15 lub 22 lutego 901 w bazylice św. Piotra w Rzymie papież Benedykt IV dokonał jego sakry cesarskiej. W 905 został strącony z italskiego tronu i pojmany przez Berengara z Friulu, który nakazał jego oślepienie (21.07.905). Żelazną koronę Italii odzyskał w 915 i w listopadzie został powtórnie ukoronowany w Pawii. Zmarł 5 czerwca 928 w Arles. Miejsce jego pochówku nie jest znane, być może był to kościół w Awinionie, któremu kilka lat wcześniej potwierdził nadanie ziemskie.

Narzeczoną Ludwika III (zaręczyny miały miejsce między czerwcem a lipcem 900):

ANNA BIZANTYJSKA

Była ona córką Leona VI Filozofa, cesarza wschodniorzymskiego (bizantyjskiego) z dynastii macedońskiej, i jego drugiej żony Zoe (Zofii), zapewne córki Stylianosa Zautzesa. Urodziła się między 886 a 888 w pałacu cesarskim w Konstantynopolu. W 899 lub 900 otrzymała tytuł augusty. Zmarła między 901 a początkiem 904 w pałacu cesarskim w Konstantynopolu i spoczęła w kościele Świętych Apostołów.

Małżonka Ludwika III

Poślubiona między czerwcem 902 a 905:

ADELAJDA BURGUNDZKA

Była krewną Rudolfa I, króla Górnej (Jurajskiej) Burgundii, być może jego córką, jeśli jednak było tak istotnie, wówczas należałoby do filiacji małżonki Rudolfa, Willi (zob. wyżej), podejść z większą ostrożnością, jest bowiem wątpliwe (choć nie całkiem wykluczone), by Ludwik III pojął za żonę własną siostrzenicę. Zmarła w nieznanym czasie po 18 stycznia 915.

Synowie Ludwika III (1–2):

- 1 KAROL KONSTANTYN. Urodził się między 905 a 910. W 926 król zachodniofrankijski (francuski) Raul nadał mu hrabstwo Vienne i Arles, lecz późnym latem 928 przekazał ową prowincję hrabiemu Heribertowi z Vermandois. Zmarł po styczniu 962.

W nieznanym bliżej czasie (zapewne ok. 920–30) poślubił on:

TEUTBERGĘ nieznaney filiacji. Jej imię sugeruje związki rodzinne z Warnerem (Garnierem), wicehrabią Sens, którego małżonką była Teutberga z Arles (córka Berty Lotaryńskiej, zob. biogr. cesarza Lotara I, s. 36). Przypuszcza się także, że żoną Karola Konstantyna, mogła być córką króla Wessexu Edwarda Starszego imieniem Elgiva (wedle innej hipotezy mężem owej angielskiej księżniczki był Ludwik, hrabia w Turgowii, syn Willi z Arles, przyrodniej siostry cesarza Ludwika III). Zmarła po 19 maja 960.

Potomstwo (A–C):

- A RYSZARD. Zmarł po styczniu 962.
- B HU(M)BERT. Zmarł po styczniu 962 lub po maju 976. Przypuszcza się, że mógł być tożsamy z Humbertem, hrabią Belley, zmarłym w bliżej nieokreślonym czasie po 995 lub po 4 kwietnia 1003.
- C ? KONSTANCJA. Możliwe, że żona Bosona, hrabiego Awinionu (zm. po październiku 965–67), syna możnego Rotbalda, była córką lub siostrą Karola Konstantyna z Arles. Jeśli tak było, na świat przyszła przypuszczalnie w latach 20. X w. W małżeństwie z Bosonem dochowała się kilkorga dzieci. Jako osoba żyjąca Konstancja pojawia się po raz ostatni w przywileju wystawionym w maju i datowanym na 963, zmarła zatem po tym czasie.
- 2 RAUL (RUDOLF). Pojawia się w przywileju matki datowanym na dzień 14 maja 929.

UWAGA: Według starszych opracowań z drugiego małżeństwa cesarza Ludwika III pochodził syn WILFRED z BRIANCON, możliwy protoplasta rodu Clermont. Urodził się on ok. 918, a zmarł w 970.

BERENGAR
Z FRIULU

915-924

Ojciec: EBERHARD (EWERARD)

Wedle jednej z najprawdopodobniejszych hipotez, jego ojcem był hrabia Unroch (Unruoch), urzędnik Karola Wielkiego oraz cesarski poseł, potomek rodu zwanego Unrochidami, matką zaś poślubiona mu Engeltruda, której filiacja nie jest znana. Urodzony zapewne w latach 805–10, wychowywał się na dworze cesarskim, gdzie ok. 836 pojął za żonę księżniczkę Gizełę. Za zasługi w walkach ze Słowianami na wschodzie Cesarstwa, w 846 otrzymał od cesarza Ludwika Pobożnego marchię Friulu (Friuli) – tytułowano go księciem (*dux*) marchii friulijskiej. Zmarł 16 grudnia 866 i spoczął w ufundowanym wraz z małżonką opactwie pw. św. Kaliksta w Cysoing we Flandrii. Jest świętym Kościoła katolickiego.

Matka: GIZELA FRANKIJSKA

Była ona córką Ludwika I Pobożnego i jego drugiej żony Judyty. Urodziła się zapewne w 819–20. Wspólnie z mężem ufundowała klasztor św. Kaliksta w Cysoing, gdzie osiadła zostawszy wdową. Zmarła po 1 lipca 874 w tymże opactwie i tam również spoczęła u boku Eberharda.

Rodzeństwo (1–10):

- 1 EBERHARD. Przypuszcza się, że na świat przyszedł jako pierworodny ok. 837, zmarł natomiast przed śmiercią cesarskiego dziada, która nastąpiła w końcu czerwca 840.
- 2 ENGELTRUDA. Urodziła się zapewne w latach 837–40. Część badaczy widzi w niej małżonkę księcia Henryka z rodu Babenbergów Starszych, margrabiego Neustrii (zm. 886), co jednak wydaje się wątpliwe ze względów czasowych (zob. także biogr. Henryka I Ptasznika, s. 00). Zmarła w nieznanym czasie po 874.

- 3 UNROCH (UNRUOCH). Urodził się ok. 840 i po śmierci ojca w 866 został margrabią/księciem Friulu (Friuli). Zmarł w 874, po 1 lipca.
Jego żoną została AVA, której filiacja nie jest znana; uważa się, że mogła być córką Liutfrieda, pana Monzy i świeckiego opata w Moutier-Grandval. Nie są znane dzieci z tego związku, aczkolwiek jedno ze źródeł podaje, że córka Unrocha ok. 887 poślubiła nieznanego „wnuka” cesarza Karola Grubego.
- 4 RUDOLF. Określany mianem hrabiego, w 883 otrzymał od króla zachodniofrankijskiego (francuskiego) Karlomana urząd świeckiego opata w Cysoing i w Arras, monarcha powierzył mu również obronę hrabstw Artois i Ternois. Zmarł 1 maja 892. Nie założył rodziny.
- 5 ADALHARD. Przeznaczony do stanu duchownego, był opatem w rodzinnej fundacji w Cysoing (Flandria). Zmarł po 1 lipca ok 874.
- 6 ALPAIDA (ALPAIS). Zmarła w młodym wieku i spoczęła w Cysoing.
- 7 JADWIGA (HEILWIG, HELVIDE). Przed 874 wyszła za HUCBALDA, hrabiego (zapewne Ostrewantu) (zm. po 890), któremu urodziła syna. Jest mało prawdopodobne, choć zupełnie wykluczyć tego nie można, iż owdowiała Jadwiga poślubiła ROGERA I, hrabiego Laon (zm. 926), z którym miała co najmniej dwoje dzieci. Zmarła w nieokreślonym czasie po 895.
- 8 GIZELA. Była mniszką w opactwie Zbawiciela w Brescii. Zmarła w kwietniu 863.
- 9 JUDYTA. Zmarła w nieznanym czasie po 874. Nic więcej o niej nie wiadomo.
- 10 SIOSTRA NIEZNANEGO IMIENIA. Wedle genealoga W. Wegenera, opierającego się głównie na przesłankach onomastycznych, nieznaną z imienia córką Eberharda z Friulu mogła być żoną ARNULFA, księcia Bawarii od 907 (ur. ok. 875–85, zm. 14.07.937), syna Luitpolda (Leopolda), margrabiego (księcia) Bawarii z dynastii Luitpoldynków, i poślubionej mu Kunegundy, późniejszej królowej niemieckiej, małżonki Konrada I. Spośród ich licznych dzieci Judyta wyszła za księcia bawarskiego henryka, młodszego z synów króla niemieckiego Henryka I Ptasznika (zob. w jego biogr., s. 00).

*

Urodził się zapewne w latach 840–45 lub nieco później, ok. 845–53, jako młodszy syn Eberharda z Friulu. Po śmierci starszego brata w 874 został margrabią Friulu. Tak jak ojciec, należał do zwolenników wschodniofrankijskiej (niemieckiej) linii Karolin-

gów we Italii i popierał cesarza Karola III Grubego. Po jego śmierci w 888 został obwołany królem italskim (longobardzkim) i koronowany wkrótce potem w Pawii jako Berengar I. Już jednak rok później utracił tron na rzecz Gwidona ze Spoleto (s. 52) i dopiero bezpotomny zgon jego syna Lamberta pozwolił mu w 898 ponownie objąć władzę. Pokonawszy swojego głównego rywala, Ludwika III Ślepego, został przez papieża Jana X ukoronowany na cesarza – ceremonia odbyła się w rzymskiej bazylice św. Piotra krótko przed dniem 8 grudnia 915. Cesarz został zamordowany 7 kwietnia 924 w Weronie przez jednego ze swoich przybocznych, zapewne z polecenia kolejnego rywala do italskiej korony, Rudolfa II Burgundzkiego. Źródła nie przekazały miejsca jego pochówku.

Małżonki cesarza Berengara

1. Poślubiona między 880 a 3 listopada 890:

BERTA (BERTILA) ZE SPOLETO

Była córką Suppona II, księcia Spoleto (hrabiego Spoleto-Camerino). Oskarżona przez małżonka o zdradę małżeńską, została uznana winną i skazana na śmierć, po czym stracona. Działo się to przed cesarską koronacją Berengara. Miejsce pochówku królowej Berty nie jest znane.

2. Poślubiona przed grudniem 915:

ANNA

Jej filiacja nie jest znana; dawniej przyjmowano błędnie, że należała do grona dzieci cesarza Ludwika III Ślepego. Nie zachowały się żadne daty, nic też nie wiadomo o jej potomstwie z cesarzem Berengarem.

Córki cesarza Berengara z pierwszego małżeństwa (1–3):

- 1 CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE). W 887 została wydana za nieznanego bliżej „siostrzeńca” (*nepos*) Liutwarda, biskupa Vercelli.
- 2 GIZELA. Na świat przyszła ok. 880–85, a w latach 898–900 poślubiła ADALBERTA I, margrabiego Iwrei od 902 (zm. między 17.07.923 a 8.10.924), syna Anscaria (Anschiera) I, margrabiego Iwery, i jego nieznaney żony; dochowali się syna. Gizela zmarła w latach 910–15.

3 BERTA (BERTILA). Była mniszką, a następnie opatką w Brescii, gdzie zmarła po (w) 952 i gdzie zapewne spoczęła.

*

Po trwającym niemal pół wieku interregnum kolejnej cesarskiej koronacji dokonał król wschodniofrankijski Otto I i od tej chwili godność cesarska była już nierozzerwalnie związana z królestwem niemieckim.

Królowie
wschodniofrankijscy

LUDWIK II
NIEMIECKI

840-876

Ojciec: LUDWIK I POBOŻNY → s. 24

Matka: ERMENGARDA Z HASPENGAU → s. 26

Rodzeństwo: BIOGR. LUDWIKA I

*

Współcześni zwali go POBOŻNYM, zaś przydomek NIEMIECKI (GERMAŃSKI), pod którym jest powszechnie znany w historio-
grafii, pochodzi z wieku XVIII, a rozpropagowany został w wieku
następnym. Urodził się ok. 806. Wedle rozporządzenia sukcesyj-
nego ojca, statutu *Ordinatio imperii* (Wormacja, 10.817) – został
ustanowiony królem Bawarii, gdzie w 826 objął samodzielne rzą-
dy. Dokonany przez cesarza Ludwika I na synodzie w Wormacji
(08.829) nowy podział karolińskiego imperium, uwzględniający
dzielnicę dla jego najmłodszego syna Karola (późniejszy Karol II
Łysy), doprowadził do wybuchu buntu starszych synów cesar-
skich. W 833 cesarz został złożony z tronu i zgodnie z dokona-
nym wówczas podziałem Ludwik II wszedł w posiadanie Szwa-
bii, Alzacji i Nadrenii, a zapewne także i Turyngii oraz Saksonii.
Obawiając się zbytniego wzrostu potęgi najstarszego brata Lot-
ara, sprzymierzył się z Pepinem I Akwitańskim i w 834 doprowa-
dził do uwolnienia ojca. Po śmierci ojca 20 czerwca 840 utrzymał
władzę jedynie w Bawarii, lecz niebawem przeprowadził uznanie
swoich rządów także w Turyngii, Saksonii i Wschodniej Franko-
nii. W odpowiedzi na najazd Lotara na Bawarię (840), zjednoczył
siły z przyrodnim bratem Karolem II Łysym i 25 czerwca 841 pod
Fontenoy-en-Puisaye koło Auxerre pokonał cesarza i jego bratan-
ka Pepina II. Zawarte następnie przez Ludwika i Karola przymie-
rze (przysięga strasburska, 14.02.842), zmusiło Lotara do wzno-

wienia rokowań pokojowych. Ostateczny podział kraju między potomków Ludwika I Pobożnego został dokonany 11 sierpnia 843 w Verdun: na mocy jego rozporządzeń Ludwikowi II przypadły terytoria rozciągające się na wschód od Renu (z włączeniem położonych na zachodnim brzegu tej rzeki biskupstw Moguncji, Wormacji i Spiry) po państwo wielkomorawskie oraz na północ od Alp po Danię i państwo Obodrytów – z ziem tych wyewoluowało królestwo wschodniofrankijskie (niemieckie). Dwukrotnie podejmował nieudane próby zajęcia królestwa przyrodniego brata (858, 875). Po bezpotomnej śmierci Lotara II (zob. w biogr. Lotara I), zgodnie z układem zawartym 9 sierpnia 870 w Meerssen z Karolem II Łysym, otrzymał wschodnią część Lotaryngii. Zmarł 28 sierpnia 876 we Frankfurcie nad Menem i spoczął w nowopowstałej kaplicy grobowej *Ecclesia varia* u benedyktynów w Lorsch. Małżonka Ludwika II, króla wschodniofrankijskiego

Poślubiona w 827:

EMMA (HEMMA) BAWARSKA

Była ona rodzoną siostrą cesarzowej Judyty, drugiej żony Ludwika I Pobożnego, córką Welfa I, hrabiego w Bawarii i w Szwabii, potomka Welfów Starszych, oraz jego żony Jadwigi (Heilwigi), szlachcianki z Saksonii. Urodziła się ok. 808, zmarła zaś po kilkuletniej chorobie 31 stycznia 876 i została pochowana w jednym z regensburskich klasztorów – opactwie benedyktyńskim pw. św. Emmerama lub, co bardziej prawdopodobne, w sąsiadującym z nim opactwie kanoniczek zwanym Obermünster.

Dzieci Ludwika II Niemieckiego (1–7):

- 1 HILDEGARDA. Na świat przyszła w 828. Mniszka od ok. 840, po 844 objęła urząd opatki w klasztorze Münsterschwarzach w Schwarzach nad Menem nieopodal Würzburga, a 21 lipca 853 została przełożoną nowoutworzonego opactwa benedyktynek Fraumünster w Zürichu. Zmarła 23 grudnia 856, według innych danych w 859, w jednym z wymienionych klasztorów i spoczęła zapewne we Fraumünster.
- 2 KARLOMAN → s. 73
- 3 ERMENGARDA (IRMINGARDA, IRMGARDA). Urodziła się zapewne w latach 830–40. Była opatką w Buchau (obecnie Bad Buchau)

- nad jeziorem Federsee, a dnia 28 kwietnia 857 została wybrana przełożoną w Chiemse (Frauenwörth). Tam zmarła 16 lipca 866 i najpewniej tam złożono jej doczesne szczątki.
- 4 GIZELA. Nic o niej nie wiadomo, przypuszcza się jednak, że umarła młodo.
  - 5 LUDWIK III MŁODSZY → s. 75
  - 6 BERTA. Tak jak starsze siostry, Hildegarda i Ermengarda, została przeznaczona do życia zakonnego. W 853 objęła po Hildegardzie godność opatki w klasztorze Münsterschwarzach w Schwarzach nad Menem koło Würzburga, zaś w 856 została opatką w Zürichu. Zmarła 26 marca 877.
  - 7 KAROL III GRUBY → s. 49

KARLOMAN

876-880

Ojciec: LUDWIK II NIEMIECKI → s. 69

Matka: EMMA BAWARSKA → s. 71

Rodzeństwo: BIOGR. LUDWIKA II NIEMIECKIEGO

*

Urodził się on ok. 830. Po śmierci ojca 28 sierpnia 876, zgodnie z ustalonym przez niego w 865 podziałem państwa wschodniofrankijskiego, został królem Bawarii wraz z marchiami nad-dunajskimi. W 874 nieposiadający męskich potomków cesarz Ludwik II Młodszy (zob. s. 38), ustanowił go sukcesorem. Po śmierci Ludwika latem 875 podjął wyprawę do Italii, skąd zdołał wyprzeć Karola II Łysego i w październiku 877 zajął stolicę królestwa, Pawię. Podjął także starania o cesarską sakrę w Rzymie, jednak postępujący paraliż zmusił go do powrotu do Niemiec. W 879, całkowicie już niemy i sparaliżowany, dokonał podziału swojego królestwa między młodszych braci, przeznaczając Bawarię Ludwikowi, a Italię Karolowi Grubemu. Zmarł 12 marca albo 22 lub 29 września 880 w bawarskim Altötting. Miejsce jego pochówku nie jest znane.

Jego żoną mogła być zaślubiona między 850 a 861:

HRABIANKA (NORDAGU)

Nieznana z imienia córka Ernesta, hrabiego (w Nordgau). Istnieją hipotezy, utożsamiające ją z nałożnicą Karlomana, Liutswindą (niżej). Przepuszczalnie zmarła po 8 lipca 879.

Bastard króla Karlomana:

Z niejaką LIUTSWINDĄ (LITWINDA) (zm. przed 9.03.891):

1 ARNULF Z KARYNTII → s. 56

LUDWIK III
MŁODSZY

876-882

Ojciec: LUDWIK II NIEMIECKI → s. 69

Matka: EMMA BAWARSKA → s. 71

Rodzeństwo: BIOGR. LUDWIKA II NIEMIECKIEGO

*

Urodził się ok. 835. Wedle uzgodnionego w 865 podziału królestwa wschodniofrankijskiego, po śmierci ojca 28 sierpnia 876 został królem Saksonii (wraz z Frankonią i Turyngią). W kwietniu 879 zmarł Ludwik II Jąkała i część zachodniofrankijskich możnych zwróciła się do Ludwika Młodszego z prośbą o przejęcie opieki nad ich państwem; Ludwik wkroczył wprawdzie na francuskie ziemie, nie dotarł jednak dalej niż do Verdun, a już w lutym 880 w Ribemont zawarł pokój z synami zmarłego: uznał ich rządy w państwie zachodniofrankijskim, otrzymując w zamian zachodnią Lotaryngię – wyznaczona wówczas granica niemiecko-francuska przetrwała do połowy XIV w. Po śmierci starszego brata Karlomana w 880 został królem Bawarii. Zmarł 20 stycznia 882 we Frankfurcie nad Menem i spoczął obok ojca w kaplicy *Eclesia varia* u benedyktynów w Lorsch.

Małżonka Ludwika III Młodszego

Poślubiona przed 20 kwietnia 874:

LUDGARDA (LIUTGARDA) SASKA

Była ona córką Ludolfa (Liudolfa), margrabiego Wschodniej Saksonii, i jego żony Ody, córki hrabiego Billunga; jej rodzonym bratem był Otto Dostojny, ojciec Henryka I Ptasznika (zob. w jego biogr.). Urodziła się zapewne ok. 850–55, a zmarła 30 listopada 885 i została pochowana w Aschaffenburgu.

Dzieci Ludwika III Młodszego:

Małżeńskie (1–2):

- 1 HILDEGARDA. Alternatywnie córka z nieprawego łoża. Przypuszcza się, że w 895 była osobą dorosłą, a zatem urodziła się ok. 875–77. Z woli stryjecznego brata, cesarza Arnulfa (s. 56) dzierżyła włości *in comitatu Cheldionis*. Być może została żoną hrabiego ENGILDEO (zm. przed 895). Po uznaniu jej winną zdrady stanu, w 895 cesarz skonfiskował posiadłości Hildegardy i zmusił ją do postrzyżyn w klasztorze w Chiemse (Frauenwörth), jednak po jego śmierci zimą 899 odzyskała swoje ziemie. Po tym czasie znika ze źródeł.
- 2 LUDWIK. Urodził się w latach 877–78, a zmarł na skutek przypadkowego upadku z okna pałacu we Frankfurcie nad Menem w listopadzie 879.

Bastard Ludwika III:

Z nieznaną nałożnicą:

- 1 HUGO. Na świat przyszedł ok. 855–60. Zginął 2 lutego 880 podczas bitwy z wikingami pod Thun albo poległ w tym samym roku w trakcie prób usunięcia duńskich najeźdźców z obszaru rzeki Scheldt. Został pochowany w opactwie benedyktyńskim w Lorsch.

*

Po Ludwiku III na tron wschodniofrankijski wstąpił jego brat Karol III Gruby (s. 49), a następnie bratanek, cesarz Arnulf (s. 56). Sukcesorem tego ostatniego został jedyny legalny syn Ludwik.

LUDWIK IV
DZIECIĘ

900-911

Ojciec: ARNULF Z KARYNTII → s. 56

Matka: ODA → s. 57

Rodzeństwo przyrodnie: BIOGR. ARNULFA

*

Urodził się w lipcu lub między wrześniem a październikiem 893 w Altötting. W 897 możni wschodniofrankijscy poprzysięgli mu wierność i po śmierci cesarza Arnulfa doprowadzili do jego koronacji w dniu 4 lutego 900 w Forchheim – jest to pierwsza odnotowana przez źródła sakra władcy niemieckiego. W marcu 900 w Thionville Ludwik IV wstąpił także na tron Lotaryngii, której baronowie wypowiedzieli posłuszeństwo jego przyrodniemu bratu, Zwentiboldowi (zob. poniżej). Mimo iż oficjalnie nie wyznaczono regenta, faktyczne rządy w imieniu nieletniego króla sprawowali biskupi Hatto z Moguncji oraz Adalbert z Augsburga. Od urodzenia słabego zdrowia, Ludwik IV zmarł 20 lub 24 września 911 w cesarskim pałacu we Frankfurcie nad Menem lub w jednym z bawarskich grodów, być może w Ratzbonie (Regensburg), gdzie także spoczął.

*

Na jego bezpotomnej śmierci skończyła się wschodniofrankijska (niemiecka) linia Karolingów. Królem został wówczas wybrany, z pominięciem potomków linii francuskiej tejże dynastii, księżę frankoński Konrad.